

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Saamelaisjärjestöt ja niiden verkostoituminen Suomessa

Ida Vento-Hakama

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma 210 op

Elokuu 2012

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU
Kansaöaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Ida Vento-Hakama	Sivumäärä 42 + Liitteet 1
Työn nimi Saamelaisjärjestöt ja niiden verkostoituminen	
Ohjaava(t) opettaja(t) Esa Ylikoski	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Sámisoster ry	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni käsittelee saamelaisten ja erityisesti saamelaisliikkeen ja siitä syntyneiden saamelaisjärjestöjen toimintaa ja verkostoitumista alan muiden toimijoiden kanssa. Työni tavoitteena on lisätä alan toimijoiden ja opiskelijoiden tietoisuutta saamelaisjärjestöistä. Ne edustavat alkuperäiskansoja maassamme, ovat tärkeä kulttuurinen vähemmistö sekä tärkeä linkki luonnonsuojelutyöhön arktisilla alueilla.</p> <p>Tulevaisuuden luonnonsuojelutyön sekä monikulttuurisuustyön ammattilaisille olisi hyödyllistä tuntee omia alkuperäiskansojamme Euroopan sisällä sekä sen rajapinnoilla. Tämä voisi edistää tehtävien hankkeiden moninaisempaa hyödyn jakamista.</p> <p>Työmenetelminäni käytin kirjallisia ja suullisia haastatteluja käyttäen puhelinta, skype-yhteyttä, sähköpostia sekä harjoitteluni aikana käytyjä keskusteluja. Tämän lisäksi pyrin tutkimaan laajasti alan kirjallisuutta sekä ajankohtaisia artikkeleita lehdissä sekä internet-sivustoilla. Vaikka työni on vain pieni katsaus saamelaisjärjestöihin, on sillä kuitenkin hyödynnettävyyttä esimerkiksi tehtävien kampanjoiden taustamateriaalina tai yhteistyökumppanuuksia sekä uusia hankkeita suunniteltaessa.</p> <p>Toivon työni antavan lukijoilleen uusia ajatuksia saamelaisuudesta ja uusia ideoita tulevaan työhön järjestötyön kentällä.</p>	
Asiasanat Saamelaisjärjestöt, järjestötyö, verkostoituminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Ida Vento-Hakama	Number of Pages 35
Title Sami-nongovernmental organisations and their networks	
Supervisor(s) Esa Ylikoski	
Subscriber and/or Mentor Sámisoster ry	
Abstract <p>My thesis tells about sami people, their political movement and organisations made by this movement and about their networks with other operators in NGO-field.</p> <p>Goal of my work is to spread information about sami-organisations to operators and students in our working-field, because they present indigenous people in our country and they are also important cultural minority. They are also important link to nature protection work in arctic areas.</p> <p>It would be useful to workers in nature protection and multicultural working fields to know our indigenous people inside Europe and near its' borders. It could promote to share campaigns' various benefits.</p> <p>My working methods were different interviews by phone, skype, e-mail, letter and discussions. Also I read many different books and articles from magazines and internet about my themes. My thesis is just little demonstration about samiorganisations, but I think it might be useful for exemple, when planning new campaigns or partnerships.</p> <p>I hope my work gives new thoughts about sami people and new ideas for future's work in our working field.</p>	
Keywords sami organisations, organisation-work, networks	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO.....	5
2 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA MENETELMÄT.....	7
3 TAUSTAA SAAMELAISUUDESTA SUOMESSA.....	9
3.1 Suomen saamelaisten historiaa.....	9
3.2 Nykyajan saamelaisuudesta ja tulevaisuuden haasteista.....	12
3.3 Saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana ja etnisenä vähemmistönä.....	17
3.4 Järjestöt saamelaisten puhemiehinä ja oikeuksien turvaajina.....	20
4 JÄRJESTÖJEN KEHITTÄMINEN.....	24
4.1 Kokonaisuuden huomioiminen kehittämistyössä.....	24
4.2 Verkostoitumisen kehittämisen haasteita.....	26
5 SAAMELAISJÄRJESTÖJEN TOIMINTAKENTÄT.....	28
5.1 Saamelaisjärjestöjen verkostoituminen.....	28
5.2 Alueelliset verkostot ja niiden toiminnan merkitys.....	30
5.3 Valtakunnalliset verkostot ja niiden toiminnan merkitys.....	32
5.4 Kansainväliset verkostot ja niiden toiminnan merkitys.....	34
6 UUDET SUKUPOLVET SAAMELAISUUDEN EDISTÄJINÄ.....	37
7 LOPUKSI.....	39
LÄHTEET.....	41
LIITTEET.....	43

1. JOHDANTO

Aloittaessani kehittämisprojektini harjoittelujakson Inarissa, olin tavattoman innostunut oppimaan lisää saamelaisesta kulttuurista ja elämäntavasta. Olin tutustunut osiin kulttuurin muodoista aiemmin, kuten saamelaiseen nykymusiikkiin ja saamen kielen alkeisiin. Nyt halusin oppia lisää ammatillisesti, omaa alaani silmällä pitäen.

En tiennyt juurikaan saamelaisjärjestöjen toiminnasta, ja opin päivittäin valtavasti uutta niiden toiminnasta ja jäsenistöstä. Siitä sain ajatuksen tehdä myös opinnäytetyöni saamelaisjärjestöistä. Valitsin tutkimustehtäväkseni järjestöjen yhteistyötahojen kartoituksen Suomessa, valtakunnallisten verkostojen toimivuuden tarkkailun ja saamelaisten aseman tarkastelun suomalaisessa yhteiskunnassa. Nämä koin erityisen kiinnostavina tutkimuskohteina, sillä järjestöalan näkökulmasta saamelaisista ei ole juurikaan tietoa kulttuurivähemmistönä, saati heidän järjestöistään.

Alku oli kulttuurinen shokki. Olin yllättynyt, kuinka ulkopuoliseksi tunsin itseni saamelaisjärjestöissä harjoittelujaksollani. En puhunut pohjois-saamen kieltä, enkä ymmärtänyt kaikkia osallistujia, jotka tulivat tapahtumiin myös Ruotsin ja Norjan puolelta. Ulkopuolisuus ei kuitenkaan johtunut vihamielisyydestä minua kohtaan, vaan lähinnä siitä, että vasta harjoittelujaksollani huomasin, miten vähän olinkaan tiennyt saamelaisesta kulttuurista. Olin myös kiusaantunut tiiviistä yhteisöstä, jonka jäsen en ollut, ja edustaessani ensimmäistä kertaa elämänsäni suomalaisena kolonialistista valtaväestöä.

Opin samalla paljon saamelaisten ja suomalaisten suhteista ja historian jännitteistä, jotka jossain muodoissaan ovat jatkuneet tähän päivään asti. Olin kuullut aiemmin esimerkiksi maanomistajuuskiistoista, mutta kielipoliittiset sortotoimenpiteet, kielen totaalinen kieltäminen julkisesti puhuttavana kielenä järkytti minua. Olin ollut asiasta täysin tietämätön, koulussamme ei opetettu tällaista historiaa peruskoulussa. Osa tapaamistani ihmisistä oli opetellut äidinkieltä uudelleen aikuisena, osa ei muistanut siitä enää kuin muutamia sanoja.

Taustamateriaalia haaliessani tulinkin pohtineeksi, miten seuraavissa historiankirjojen painoksissa olisi hyvä lukea myös muutama rivi suomalaisten harjoittamasta etnisestä syrjinnästä. Ehkä tällöin emme astuisi illuusioon, jossa Suomi on kautta aikojen nähty puolueettomana ja oikeudenmukaisena valtiona eri etnisten ryhmien selkkauksissa.

Sain jaksolta paljon, opin kulttuurista ja yhteistyöverkostojen hitaasta laajenemisesta. Kokeemus antoi minulle arvokasta tietoa, mikä on mielestäni hyödynnettävissä, kun tarkastellaan esimerkiksi koko Suomen järjestökentän yhteistyöverkostoja. Saamelaisissa järjestöissä monet ilmiöt, kuten vapaaehtoisten vähäisyys, tietojen panttaaminen omassa toimintapiirissä, viestinnän ajoittainen puutteellisuus ja pienimuotoisuus sekä verkostoituminen henkilöke-mioiden vuoksi näyttäytyvät vain pienemmässä mittakaavassa.

Mielestäni meidän tulisikin yhden toimijaryhmän osoittelun sijaan pohtia, kuinka vahvistaa yleisesti koko järjestökentän verkostoitumista toisiinsa sekä muihin toimijoihin. Järjestöjen työn painoarvo riippuu myös niiden vaikutusvallasta, mitä ei synny ilman vahvaa verkostoitumista.

Valitettavan usein moni toimiva ja laajentuessaan toimivaksikin muokattava idea jää pieneksi ja ponnettomaksi tekeleeksi, koska tarpeeksi monet tahot eivät lähde yhteistyöhön mukaan. Kampanjoiden pienimuotoisuus ja voimattomuus koskettavat koko alaa, ja muutosta täytyy tapahtua, mikäli haluamme ihmiset aktiivisemmin mukaan humanististen arvojen edistämistyöhön.

Toivon opinnäytetyöni herättävän ajatuksia esimerkiksi siitä, miten vähän tiedämme oman maamme etnisistä alkuperäisvähemmistöistä, heidän kulttuuristaan ja arvoistaan. Ehkäpä herätessämme siihen löydämme myös keinoja suojella saamelaista kulttuuriaan sekä omaa kulttuuriperintöämme, johon saamelainen kulttuuri on vuosien aikana tuonut oman lisämausteen sa Lapin alueella. Monikulttuurisen Suomen olisi jo korkea aika tutustua omin alkuperäiskansoihinsa, ja kehittää palvelujamme myös heille sopivimmiksi.

2. Tutkimustehtävä ja menetelmät

Opinnäytetyöni tutkimustehtävänä oli kartoittaa Suomen saamelaisjärjestöjen yhteistyöverkostoja, sillä aihe ei ole ollut runsaasti esillä maamme järjestökentässä. Tehdessäni kehittämisprojektiani havainnoin, kuinka paikallista järjestöjen toiminta oli, ja kuinka vähän yhteisön ulkopuolisilla, esimerkiksi suomalaisilla toimijoilla ja yksityishenkilöillä, oli mahdollisuus saada tietoa saamelaiskulttuurista tai saamelaisjärjestöistä. Tästä syystä koin tärkeänä kartoittaa millaisia yhteistyökumppaneita järjestöillä on, millaista valtakunnallista työtä he tekevät ja kenelle he kohdistavat työnsä ja tiedotuksensa.

Työmenetelminäni käytin sähköposti-, puhelin- ja tapaamisten yhteydessä tehtyjä avoimia haastatteluja sekä tiedusteluja. Keräämäni aineiston lisäksi käytin saamelaisuudesta kertovia kirjallisia lähteitä (kirjoja, raportteja ja artikkeleita), sekä kehittämisprojektini aikana tekemiäni muistiinpanoja. Lisäksi perehdyin saamelaiskulttuurin historiaan ja nykypäivään lyhyiden dokumenttielokuvien avulla, joihin tutustuin Skábmagovat-elokuvafestivaalilla.

Työssäni halusin keskittyä havainnoimaan saamelaisjärjestöjen yhteistyöverkostojen laajuutta suurpiirteisemmin, painopisteenä kiinnostus siihen, minkä kaltaista yhteistyötä järjestöt pitivät yllä. Tällä tarkoitan esimerkiksi sitä, tekevätkö järjestöt yhteistyötä säännöllisesti vuosittain jotakin tapahtumaa, kuten kansallispäivän juhllisuuksia varten, vai onko sen luonne jatkuvampaa ja kiinteämpää, esimerkiksi yhdistettyjä toimintoja jonkin jäsenryhmän parissa.

Erityisesti olin kiinnostunut näkemään, kuinka usein eri alueiden saamelaistoimijat tekivät yhteistyötä keskenään, sekä suomalaisten järjestöjen kanssa. Työni edetessä sain näistä yhteistyön muodoista hyviä esimerkkejä. Kaikissa tapauksissa opin kuitenkin uutta yhteistyön toiminnan positiivisista muodoista tai niiden toimimattomuudesta, mikä hyödytti työtäni paljon.

Menetelmäni olivat mielestäni käyttökelpoisia ja tuoreita. Niistä saatu hyöty oli korvaamaton, sillä tietotekniikkaa käyttämällä säästin kaikkia osapuolia matkustamiselta, ja keskusteluyhteys toimi luonnollisesti myös tietokoneen välityksellä.

Samalla sain ideoita työelämää varten suunnitellessani miten eri työvälineitä, kuten skype-yhteyttä tai ryhmien välistä sähköpostia voisi hyödyntää entistä monipuolisemmin ja laajemmin tulevaisuudessa.

Jatkossa kerätessäni taustamateriaalia töihini aion käyttää laajemmin myös ryhmien videopuhelupalvelua, minkä avulla useat ihmiset voivat pitää kokousta virtuaalisesti ikään kuin olisivat samassa huoneessa yhtä aikaa. Tätä menetelmää voisi hyödyttää esimerkiksi ajatusten vaihdossa, verratessa näkemyksiä eri haastattelun kysymyksistä monen toimijan kesken.

Vaikka koin virtuaalisen ajatustenvaihdon tärkeänä, olisin mahdollisuuksien niin salliessa käyttänyt työssäni enemmän kasvotusten tehtyjä haastatteluja. Huonona puolena sähköisessä viestimisessä oli ajoittain hankala kommunikoinnin ylläpito, sekä kiireisten toimijoiden vastausten unohtaminen. Tämä johtui mielestäni suurimmaksi osaksi siitä, etten ollut tapaamisessa konkreettisesti, jolloin skype-tapaamiset tai sähköpostiin vastaaminen oli helpompaa unohtaa. Kasvokkain tapaamista olisi ollut kiireisemmänkin työntekijän hankalampi sivuuttaa vetoamalla pelkästään kiireeseen.

Huonoista puolistaan huolimatta työni olisi tuskin syntynyt ilman sähköisiä viestintäkeinoja. Ne mahdollistivat opinnäytetyön tekemisen toisella puolella Suomea, mistä opinnäytetöitä tulee usein harmittavan vähän.

Toivon työni antavan näkökulman siihen, miten saamelaisjärjestöjen verkostot toimivat ja miten niitä voisi tulevaisuudessa kehittää. Toivon työn myös lisäävän tietoutta saamelaisesta kulttuurista ja elämäntavasta, sekä innostavan laajempaan yhteistyöhön. Ehkäpä käyttämäni työmuodot herättävät myös muiden opiskelijoiden kiinnostuksen käyttää vastaavanlaisia keinoja omissa opinnäytetöissään. Toivon työni myös antavan vertailupohjaa, miten tämän kaltaisia projekteja olisi hyvä tehdä, ja mitä projektin kompastuskivistä voisi oppia tulevaisuuden projekteihin.

3. Taustaa saamelaisuudesta Suomessa

3.1. Suomen saamelaisten historiaa

Saamelaisilla on pitkä historia Suomen alueella. Oikeastaan jopa pidempi kuin suomalaisilla. Silti heidän kulttuurinsa, elämäntapansa ja kielensä on vasta saapumassa yleiseen tietoisuuteen suomalaisessa yhteiskunnassamme. Edelleen valitettavan usein ihmiset kertovat, etteivät oikeastaan edes tiedä saamelaisista muuta kuin Lapin alueen turismiaan varten luoman kuvan neljän tuulen hattu päässään poroja hoitavista omituista kieltä puhuvista hahmoista. On todella valitettavaa huomata, kuinka emme vieläkään ole tietoisia alkuperäiskansasta, joka on ollut vaikuttamassa omankin kulttuurimme syntyyn.

Vielä valitettavampaa on se, ettei koulumme historian opetussuunnitelmassa vielä tänäkään päivänä kerrota, miten saamelaisia on aiemmin Suomessa kohdeltu. Sen enempää valtiomme harjoittamassa väestöön sulauttamisesta saamelaisia kohtaan, kuin saamelais-kulttuurista tai saamen kansan historiastakaan ei ole mainintaa oppikirjoissamme.

Saamelaiset ovat jo kauan aikaa kiehtoneet suomalaisia heidän läheisen luontosuhteensa ja mielenkiintoisen paimentolaiskulttuurinsa vuoksi. Viime vuosikymmeninä on vähitellen aloitettu keskustelu myös saamelaisten kohtelusta Suomen historiassa. Vie kuitenkin aikaa ennen kuin tämä tieto siirtyy viralliseksi koulujärjestelmäämme. Saamelaiskulttuurin asiantuntijoilla, ihmisoikeustyön edistäjillä sekä historioitsijoilla tulee olemaan edessään pitkä työtaival, saamelaisen kulttuurin tuntemuksen lisäämiseksi yhteiskunnassamme.

Saamelaisuus tunnetaan käsitteenä alallamme entistä paremmin, mutta kuluu aikaa ennen kuin saamelaisten asema aiheuttaa yhtä laajaa keskustelua kuin esimerkiksi maamme romanien asema. Sanna Valkonen kirjoittaa kirjassaan ”Poliittinen saamelaisuus”: *”Norjassa ja Suomessa saamelaiset ovat kokeneet voimakasta sulauttamista pääväestöön valtioiden virallisen politiikan seurauksena”* (Valkonen, 2009. 63).

Hän jatkaa: ” *Norjan ja Suomen harjoittama assimilaatioon tähtäävä politiikka on tarkoittanut muun muassa saamelaisalueen suomalaistamista ja norjalaistamista sekä saamen kielen käytön opetuskielenä kieltämistä ja saamelaiskulttuurin arvon vähättelyä (Lehtola 1997b, 52). Assimilaatiopolitiikka on jatkunut vaihtelevasti näihin päiviin saakka eri muodoissa (Valkonen 2009, s.63).*

Kuten Valkonen tekstissään viittaa, jo oman kansamme kulttuurin muodostumisvaiheessa saamelaiskulttuuri jätettiin vaille sen ansaitsemaa arvostusta. Tästä syntynyt vuosikymmenien saamelaiskulttuurin sulauttaminen suomalaiseen kulttuuriin ei ole vielä kukaan unohtunut, ja sen seurauksia korjataan edelleen.

Vaikka nykyisin saamen kieli opetuskielenä kouluissa on palautettu, ja oman kiелensä unohtaneille on aloitettu uudelleen heidän äidinkiелensä opetus, saamelaisten kulttuurinen asema ei edelleenkään ole turvattu. Vaikka pohjois-saamen kieli on vakiinnuttanut asemaansa, osa saamen kielistä on jo kadonnut, ja osaa kielistä yritetään elvyttää. Esimerkiksi Koltansaame uhkaa kadota pienen puhujaväestön ja puhujien ikääntymisen vuoksi (*Huhtala, Hanne 2011. Kolttien sisukas suku. Voima -lehti 9/2011, 27-29*).

Puhuttaessa saamelaisten historiasta Suomessa, on vaikeaa välttyä mainitsemasta myös muiden pohjoismaiden osallisuutta tämän alkuperäiskansan synkkään menneisyyteen. Kuten Valkonen (2009, 63.) esittää, eri valtiot (Suomi, Ruotsi, Norja ja Neuvostoliitto), kohtelivat saamelaisia eri tavoin, ja kolonialistisella politiikallaan yrittivät saada heidät luopumaan elämäntavastaan ja kulttuuristaan.

Valkonen (2009, s.64) käyttääkin usein käsitettä rajoin rikottu kansa, jolla hän viittaa neljän valtion rajojen estämään liikkumisen vapauteen, sekä eri tapoihin suhtautua saamelaisiin. Näin saamelaiskulttuuri pirstaloitui pieniin osiin, ja saamelaiset kadottivat osan identiteettiään, luonnon ja vuoden kierron mukaan kulkemisen sinne, missä milloinkin oli paras asua. Samalla katosi myös kansan yhtenäisyys, jota tänä päivänä vasta yritetään palauttaa.

Osalla saamelaisista identiteetin muodostuminen on ollut haasteellista, koska heidän elinalueensa on saattanut olla kahden maan rajalla, jolloin toinen maista on pitänyt valita asuinmaaksi. Toiselle puolelle raja jääneet sukulaiset ovat alkaneet muodostaa omia saamelaisyhteisöään ja kulttuuriaan.

Vaikka saamelaisen kulttuurin alaisuudessa toimii monia eri kielen murteita, ellei jopa erillisiä kieliä, sekä erilaisia elämäntapoja, pääpiirteet kulttuurissa ovat kuitenkin säilyneet yli valtioiden rajojen. Paimentolaisuus ja nykyajan sille luomat haasteetkin ovat maista riippumatta melko samankaltaisia. Siksi saamelaiset on luonnollista nähdä myös yhtenä alkuperäiskansana välittämättä heidän nykyisestä asuinpaikastaan.

Saamelaisten haasteena on ollut ja on yhä tutustua kulttuuriinsa uudelleen, muokata sitä sekä opettaa sitä uusille sukupolville. Kehityksen on mahdollista olla myös positiivista, mikäli kielen elpymistä, saamelaisia palveluita sekä viestintää saameksi saadaan edistettyä.

Järjestö- ja nuorisotalon näkökulmasta nykyinen palveluiden ja työpaikkojen kehitys alueilla näyttää paranevan jatkuvasti. Työpaikkoja on tullut viimeisten vuosien aikana saamelaisille kielialueille lisää, nykyisin monissa näistä viroista saamen kielen taito on yksi palkkauskerroista. Tällä tavoin pystytään huolehtimaan, että saamenkielisten palveluiden tarjonta ulottuu myös nuorisopuolelle, toisaalta tällaiset virat voivat olla alaa opiskeleville syy palata takaisin synnyinseuduille työllisyysrintaman tarjotessa yhä enemmän myös akateemisia ja kasvatustalantöitä teollisuusalan työpaikkojen rinnalle. Monialainen työpaikkatarjonta on todennäköisesti omiaan lisäämään alueen kiinnostavuutta myös yli valtiorajojen muidenkin maiden saamelaisalueilla.

Uskon saamenkielisille palveluille olevan tilausta myös pääkaupunkiseudulla, missä asuu suuri osa saamelaisvähemmistöstä. Siksi koen positiivisena huomattavani monen kansalais- ja aikuisopiston lisäyksen saamen kielen opetusta pääkaupunkiseudun oppilaitoksissa. Seuraava askel voisi olla saamen kielen osaamisen katsominen palkkausta edistävänä sellaisissa virkatehtävissä, missä se olisi perusteltua. Tällaisia tehtäviä voisivat olla esimerkiksi saamelaisalueiden kuntien virat sekä kielipoliittiseen tasa-arvotyöhön liittyvät valtion virat.

3.2 Nykyajan saamelaisuudesta ja tulevaisuuden haasteista

Nykyajan saamelaisuus on mielenkiintoinen käsite. Historiasta tuttu *rajoin rikottu kansa*-käsite näkyy siinä selvästi, uudempana ilmiönä uusien rajojen näkyväksi tuleminen, rajat kylien ja kaupunkien välillä.

Saamelaisuuteen on usein mielletty läheinen suhde luontoon, ja kaupungissa asuvat joutuvat yhä edelleen vaikeiden kysymysten eteen pohtiessaan suhdettaan luontoon, omaan kulttuuriinsa ja suomalaiseen elämäntapaan.

Valkonen (2009, 122.) esittää: ”*Monista yhteyksistä tuttu tapa puhua saamelaisista on sanoa, että saamelaiset ovat aina eläneet sopusoinnussa luonnon kanssa ja että saamelaiset ovat aina olleet rauhan kansa*”. Hän toteaaakin saamelaisten itsensä kokevan yhä yhtenä saamelaisuuden tärkeimpänä osana juuri läheisen suhteen luontoon. Koska saamelaiset ovat kautta historian mieltäneet luonnon yhteydessä elämisen sekä tietynlaisen kestävyuden ja vahvuuden kuuluvaksi kulttuuriinsa, muutos fyysisesti passiivisempaan ja yhä kaupungistuvaan yhteiskuntaan vaikuttaa nopeasti ajateltuna luonnottomalta.

Yhteisön suhtautuminen vaikuttaa kuitenkin paljon myös yksilöiden saamelaisen identiteetin syntyyn ja kehittymiseen, ja kulttuurin säilymiseen tulevaisuudessa. Asenteiden muuttaminen kattamaan monialaisempaa saamelaisuutta on välttämätöntä, mikäli kulttuuri halutaan säilyttää elävänä.

Myös Vuokko Hirvonen on kirjoituksessaan asiasta samaa mieltä: ”*Nyky-yhteiskunnassa yksilön saamelainen identiteetti, joka samalla on vähemmistöidentiteetti, joutuu koko ajan punnittavaksi niin itse saamelais-yhteisössä kuin sen ulkopuolellakin. Sitä punnitsevat sekä yksilöt itse että muut, mistä seuraa, että myös subjekti on muuttuva, sillä ihmisen käsitys itsestään muodostuu identiteettikokemuksen pohjalta*” (*Seurujärvi-Kari (toim.) 2000, 123*).

Citysaamelaiset ovat uuden kehityksen myötä perustaneet järjestöjä viimeisen 20 vuoden aikana. Tämä on osaltaan auttanut kaupungeissa asuvia nuoria pitämään saamelaiset juurensa, ja toisaalta lisännyt myös tietoisuutta kulttuurista eri kaupungeissa, erityisesti pääkaupunkiseudulla ja muualla Etelä-Suomessa.

Tästä huolimatta citysaamelaisten ja Lapin kunnissa asuvien saamelaisten välinen vuoropuhelu on edelleen melko heikkoa, ja yhteistyö lähes olematonta. Saamelaisuus on maan sisällä jakautunut omiin alueisiinsa. Järjestöjen haasteena tulee olemaan tulevaisuudessa, kuinka kuroa eri alueiden välimatkaa umpeen verkostoitumalla eri toimijoiden kesken. Ehkäpä perinteisillä saamelais-alueilla asuvien saamelaisten tulisi sisällyttää myös citysaamelaiset tiiviimmin saamen kansan osaksi, sekä käydä suurempaa vuoropuhelua heidän kanssaan saamelaisuuden tulevaisuudesta.

Suomessa asuvat saamelaiset taistelevat edelleen heille monien eri lainsäädäntöjen mukaan kuuluvien oikeuksien puolesta, kuten saadakseen oppikirjoja omalla äidinkielellään, harjoitukseen elinkeinoaan porotaloutta tai mahdollistaakseen peruspalveluiden säilymisen asuinalueillaan. Samaan aikaan käydään kamppailua kielten ja kulttuurien säilymisestä nuorempien saamelaisten kaupungistuessa ja rakentaessa omaa monikulttuurista identiteettiään uusissa olosuhteissa.

Paljon on siis tehtävää sekä kulttuurisen, että oikeudellisen työn tahoilla, ja asioiden kehittämisen ja muuttumisen edellytyksenä on tietouden lisääntyminen yhteiskunnassamme, mikä mahdollistaisi todellisen kulttuurien välisen vuoropuhelun, aidosti vähemmistöjä kunnioittavan, monikulttuurisen Suomen.

Vaikka työtä saamelaisten huomioimiseksi on edelleen tehtävänä, tulee myös mainita joitain saavutuksia. Viimeisten vuosien aikana saamenkielisen median osuus on noussut, ja saamenkielistä ohjelmaa on suunnitteilla myös tulevina vuosina. Nykyisin saamen kieltä voi kuulla jo internetin välityksellä, radiossa, sekä television uutisissa.

Vuoden 2012 aikana on aloitettu myös joitain saamenkielisiä ohjelmia, kuten komediasarja ”Märät säpikkäät” (YLE 2012). Ohjelmien toivotaan muuttavan näkemystä alueellisesta saamelaisuudesta, joka paikantuu vain muutaman kylän alueelle. Vaikka ”Märät säpikkäät” on tuonut saamelaisuutta esille stereotyyppien kautta, toivotaan sen tuovan mukanaan myös positiivista asennemuutosta.

Todellisuudessa saamelaisia elää nykyisin ympäri Suomea, jossa heillä on myös oikeus kuulla oman kielisiä ohjelmiaan, käyttää kieltään ja pitää yllä kulttuuriaan. Tämä on Suomen valtion, sekä kansainvälisten ihmisoikeus- ja alkuperäiskansojen koskevien sopimusten takaama oikeus, jota tulisi painottaa nykyisin aiempaa selvemmin, ja kannustaa muutokseen.

Vaikka koltansaamelaisten kulttuurin säilymisen tilanne on edelleen huolestuttava, on kuitenkin ollut iloinen uutinen saada tietää, kuinka Inarin saame on saatu elvytettyä, ainakin toistaiseksi (*Huhtala 2011. 27-29*).

Kehitystä tapahtuu jatkuvasti, ja sitä edistäessä on hyvä, että saamelaisilla on toimiva järjestökenttä, joka tiedottaa saamelaisten elämästä, paitsi kulttuurisesta näkökulmasta, myös kielellisistä, alueellisista sekä alkuperäiskansan oikeudellisista näkökulmista. Järjestöjen yhtenä tärkeänä roolina on oman ryhmänsä edunvalvojan rooli, ja kentän laajentuminen, verkoston toimivuus järjestöjen kesken, ja toiminnan monipuolistuminen takaavat, etteivät saamelaisten asiat unohdu tulevaisuudessakaan.

Järjestöt ovat jo saavuttaneet muun muassa peruskoulujen opetuksen saameksi ja kovalla työllään mahdollistaneet saamenkielisten oppikirjojen painatuksen. Ne ovat jo tällä työllään osoittaneet, ettei yhdistyksen panostus saamelaisten hyväksi ole ollut turhaa. Työ kuitenkin jatkuu.

Nykysaamelaisilla on edessään paljon muutoksia tulevaisuudessa, ja ilman tukea heidän on mahdotonta selviytyä haasteitaan. Tukea tarvitaan paitsi saamelaisjärjestöiltä, myös suomalaisilta toimijoilta. Yhteiskunnallinen ja humanistinen vastuu velvoittavat meitä tukemaan omia vähemmistökuultuurejamme.

”The Sami form an indigenous minority that lives in four nation-states (Finland, Norway, Sweden and Russia). The idea of preserving and protecting minority cultures is something that usually is not questioned in the industrialised Western world. This is also the case in Finland. However, when it comes to the realisation of this idea of protection, the situation is not so positive for the minority culture (Tuulentie 2001, 309).

Suomalaisten ja saamelaisten lisäksi vahvempia kannanottoja toivottaisiin tulevaisuudessa myös Saamenmaan alueella toimivilta kansainvälisiltä toimijoilta. Esimerkiksi monien yritysten epäeettinen toiminta Lapin alueella on tuhonnut saamelaisten elinympäristöä ja ainutlaatuista luontomaisemaa. Tulevaisuudessa myös näiltä toimijoilta tulisi vaatia osallistumista alueen luonnon suojeluun, ja maamme poliittisten päätöksen tekijöiden tulisi puuttua aluetta vaurioittaviin hankesuunnitelmiin (*puhelinhaastattelu, 15.1.20119*).

Haastattelun aikana havaitsin tyytymättömyyttä erityisesti alueen ulkopuolisten toimijoiden työhön luonnonsuojelun hyväksi. Tehdyt hankkeet koettiin pienimuotoisina ja tehottomina, eikä niiden koettu saavuttaneen mainittavaa muutosta uusien tehdashankkeiden valmistelun tai niistä tiedottamisen näkökulmasta. Osittain ongelmana koettiin myös jatkotoimenpiteiden puute. Mikäli luonnonsuojelun kannalta merkittäviä rikkomuksia havaittiin, niihin puuttuminen oli puutteellista, tai jatkotoimenpiteitä ei seurannut lainkaan. Teemat eivät nousseet tarpeeksi esille yleiseen keskusteluun koko maan mittakaavassa.

Tulevina vuosina hankkeiden kehittämisen suunnan tulisi olla mediajulkisuuden kasvattamisessa, sekä alueella asuvien kuuntelemisen takaamisessa hankkeita suunniteltaessa. Tällainen julkisuus hyödyttäisi myös yleisesti koko Suomen luonnonsuojelutyön kenttää, sillä samankaltaisia ympäristörिकoksia tapahtuu edelleen eri puolilla Suomea.

Kuitenkin Lapin luonto on meille erityisen tärkeää turismin, elinkeinoelämän sekä kulttuurisen arvonsa vuoksi. Sen suojelu ei ole itsestäänselvyys, joten järjestöjen olisi hyvä ottaa asioihin kantaa asiaan entistä vakuuttavammin.

Luonnonsuojelujärjestöt eivät ole pidettyjä vieraita saamelaisalueilla, sillä heidän vaatimansa villieläinten kaatoluvat ja rikkomukset laittomista eläinten surmista ovat aiheuttaneet suuttumusta poronkasvattajissa. He eivät koe pystyvänsä puolustamaan laumojaan ilman aseita. Luonnonsuojelijoiden ja saamelaistoimijoiden liitto voisi kuitenkin muun ympäristönsuojelun kannalta olla järkevää ja liennyttää aikaisempia yhteenottoja osallisten kesken.

Viime vuosien suurimpia kiistoja aiheutti Greenpeacen kampanja 2006, jossa vaadittiin Lapin alueiden, ja samalla koko maassa harvinaisten, jäljelle jääneiden metsäerämaiden suojelua niiden metsäteollisuudelle luovuttamisen sijaan. Monet alueella asuvat närkästyivät kannanotosta, sillä työpaikkoja on rajoitetusti ja kasvava metsäteollisuus olisi voinut luoda niitä lisää.

Vuoden 2009 päätös kuitenkin säästi osan alueista suojelukäyttöön. Tapaus oli yksi laajimmin keskustelua herättäneistä, ja vaikka neuvotteluihin osallistuivat niin kunnat, Greenpeace, paikalliset sahat kuin Metsähallituskin, ei lopputulos ollut suurelle osalle alueen väestöstä toivottu (YLE Lappi 27.10.2009). Tässä tapauksessa metsien pelastumiseen vaikuttivat ulkomaalaiset asukkaat, mutta myös osa paikallisesta väestöstä puolsi hanketta.

Luonnonsuojelutyölle löytyisi todennäköisesti laajemmin tukea, mikäli alueella asuvien työllistymiseen kohdistettaisiin enemmän huomiota. Erityisesti saamelaisvähemmistöt ovat aina eläneet sopuossuussa luonnon kanssa, ja todistetusti he ovat ajaneet ympäristönsuojelun periaatteita monissa projekteissaan. Huoli elinkeinon tai työn jatkuvuudesta on kuitenkin usein syynä vastahakoisuuteen ympäristönsuojelutyössä.

Järjestöiden tulisikin keskittää entistä enemmän voimavarojaan tukemaan kuntia heidän järjestäessään kunnallisia palveluita ja toimia vahvoina edunvalvojina työllisyyteen liittyvissä hankkeissa. Samalla tiedottamista luonnonsuojelun hyödyistä ja välttämättömyydestä tulisi jatkaa ja laajentaa, jotta näkyviä tuloksia saataisiin lisää. Harvaan asutussa Lapissa esimerkiksi kierrättäminen ei tänäkään päivänä ole vielä osa arkea pitkien kuljetusmatkojen vuoksi, vaihtoehtoja kaivattaisiin kipeästi.

3.3 Saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana sekä etnisenä vähemmistönä

Suomella on ikäänsä nähden pitkä historia humanitäärisessä ja kansainvälisessä auttamistyössä. Kuitenkin oman maamme vähemmistöjen, erityisesti saamelaisten oikeuksiin olemme aloittaneet perehtymään vasta paljon myöhemmin, vasta noin parikymmentä vuotta sitten.

Miten vähemmistön ja alkuperäiskansan määritelmät eroavat toisistaan? Valkonen (2009, 176.) kuvaa asiaa kirjassaan ”Poliittinen saamelaisuus” Saamelaiskäräjien sitaatilla näin: *”Saamelaiset alkuperäiskansana. Huolimatta yhtäläisyyksistä vähemmistöjen kanssa alkuperäiskansat eroavat kansainvälisten sopimusten mukaan vähemmistöistä seuraavissa suhteissa. Alkuperäiskansalla on historiallinen, nykyaikaan jatkunut erityinen suhde tietyn alueen maahan ja luonnonvaroihin omaleimaisen kulttuurimuotonsa ja elämäntapansa perustana.*

Alkuperäiskansa on myös säilyttänyt omia perinteisiä instituutioitaan kuten kolttasaamelaiset kyläkokouksensa. Kun vähemmistöoikeudet on tavallisesti muotoiltu yksilön oikeuksiksi, ovat alkuperäiskansaoikeudet suuressa määrin yhteisöllisiä, kansalle kuuluvia oikeuksia.

Alkuperäiskansalle erityisesti kuuluva oikeus on itsemääräämisoikeus. Saamelaisten oikeuksien yhteisöllinen luonne ja saamelaisten osittainen itsehallinto ilmenevät perustuslaistamme, maankäyttöoikeudet ja saamelaisten perinteiset instituutiot puolestaan perustuslain perusteista.”

Alkuperäiskansan oikeuksien näkökulmasta saamelaisten oikeudet ovat painottuneet maasamme erityisesti maanomistukseen ja kulttuurin varjeluun. Maanomistajuus on herättänyt paljon kiistoja Suomen sisällä, kun suomalaiset 1900-luvulla asettuivat asumaan yhä laajemmalti Lapin kuntiin, eivätkä hyväksyneet saamelaisten etuoikeutta maan omistajuuteen tai poronhoitoon elinkeinona. Vaikka nämä oikeudet ovat turvattu saamelaisille perustuslaissamme, ne ovat herättäneet kiistelyä ja kiivasta keskustelua medioissa ja mielipide-palstoilla tähän päivään asti.

Joissain tilanteissa saamelaisten alueille on rakennettu luvatta, tai suomalaiset ovat tehneet valituksia saamelaisten etuoikeudesta porotalouteen, sekä jotkin yritykset ovat toimineet alueilla epäilyttävällä tavalla rikkoen vanhoja perinnemaisemia tieltään (puhelinhaastattelu, 6.11.2011).

Kulttuurin varjelu aloitettiin vasta hyvin myöhään 1980-1990-lukujen taitteessa. Vielä 1960-1970-luvuilla saamen kieltä ei saanut käyttää julkisissa tai virallisissa tilanteissa, mikä johti pahimmillaan siihen, että osa saamelaisväestöstä unohti äidinkieltänsä. Tämä vaikutti myös heidän saamelaisidentiteettiinsä, sillä kieli on yksi kansojen merkittävimmistä ominaispiirteistä.

Saamen kieliä on yritetty elvyttää lisäämällä niiden opetusta, niin saamelaisten kuin suomalaistenkin keskuudessa. Saamelaisiksi luetaan myös saamea puhumattomat saamelaiset, ja saamen oppineet vanhemmat voivat opettaa saamea lapsilleen äidinkielenä (Valkonen 2009, 224). Kielensä jo unohtaneille on opetettu kieltä uudelleen, ja lapsille on tarjottu saamenkielistä päivähoitoa. Silti saamen kulttuurin sortamisen historia näkyy yhä edelleen saamelaisten arjessa pirstoutuneena kulttuuri-identiteettinä. Kuitenkin tuloksia on saatu erityisesti pohjois-saamen ja Inarin saamen vahvistuessa, mihin aikaisemmassa kappaleessa jo viittasinkin.

Maanomistajuuden, elinkeinoelämän ja kielellisen kulttuurin kenttien lisäksi tulisi kiinnittää huomiota myös muiden kulttuuristen perinteiden, kuten käsityötaitojen ja ruokakulttuurin ylläpitämiseen. Näiden taitojen opetus uusille sukupolville on aloitettu pienin askelin, mutta kulttuuriperinteiden levittämistä voisi laajentaa myös suomalaisiin yhteisöihin.

”Kun ymmärrys kulttuureista kasvaa, myös halu suojella niitä kasvaa” sanoi esimieheni, kun työskentelin alkuperäiskansojen parissa Lähi-idässä, eikä aika ole saanut minua toteamaan tätä lausetta hyväuskoiseksi tai korulauseeksi. Ennen ymmärryksen kasvamista on kuitenkin huolehdittava, että tieto on kaikkien saatavilla ja käytettävissä. Erityisesti nuoret tarvitsevat tietoa juuristaan ja kulttuuriperimästään.

Hyvänä esimerkkinä käsityöperinteiden jatkumisesta toimii nutukkaiden lisääntynyt käyttö saamelaisalueilla. Nutukkaat ovat poron karvasta ja nahasta tehdyt kengät. Aiemmin historias-
sa niiden käyttö saattoi aiheuttaa ongelmia kylissä suomalaisten uudisasukkaiden toimesta,
mutta nykyisin nutukkaita näkee niin pienten lasten, kuin aikuistenkin jaloissa. Lämpimyyten-
sä vuoksi niistä onkin tullut jälleen kaiken ikäisten suosikkeja. Toki kansainväliset muoti-il-
miöt näkyvät myös Lapissa, mutta kovan pakkasen tullessa nutukkaiden käyttö yleistyy hu-
omattavasti (*puhelinhaastattelu, 7.11.2011*). Ehkä ne ovat toisaalta luoneet myös oman muoti-
ilmiönsä, mikä sopii myös arktisten alueiden asukkaille.

Perinteiden elvyttäminen on kuitenkin pitkä ja rakas prosessi. Siihen vaikuttavat monet osate-
kijät, kuten asuuko henkilö saamelaisalueella, onko hänen sukunsa viettänyt perinteistä saa-
melaiselämää tai onko hänellä yhteyksiä taitoja ja perinteitä ylläpitäviin henkilöihin tai tahoi-
hin. Näyttää kuitenkin siltä, että kulttuurin varjelemistyö on jo saanut hedelmällisen alun.

Saamenkieltä ja kulttuuria opetetaan nykyisin myös vuoden kestävässä koulutusohjelmissa
suomalaisille, jotka haluavat työskennellä saamenkielisten palveluiden parissa. Esimerkiksi
Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa on mahdollista opiskella kieltä, kulttuuria, käsityö- ja
tarinaperinnettä sekä tehdä työharjoitteluja saamenkielisillä alueilla yli valtiorajojen. Opiskeli-
joiden on myös mahdollista kouluttautua eräoppaiksi tai saamelaisen käsityöperinteen artesaa-
neiksi. Kulttuurin säilymisen ei siis tarvitse olla ainoastaan saamelaisten tavoite, sitä voivat
edistää myös suomalaiset tai muualta maailmasta tulleet, jotka haluavat ymmärtää ja välittää
kulttuuria.

Vielä saamen kielen opiskelusta ei ole tullut erityisen suosittua suomalaisten keskuudessa,
minkä selittää kielen paikallisuus ja pieni puhujaryhmä. Pidän kuitenkin hienona asiana, että
Saamelaisalueen koulutuskeskus järjestää koulutusohjelmia myös muille kuin saamenkielisille
opiskelijoille. Joillekin suomalaisille tai saamelaisille nuorille se voi myös tarjota tavan eri-
koistua ammattiurallaan ja luoda kansainvälistä uraa Saamenmaan alueella pohjoismaissa
sekä Venäjällä. Tällainen mahdollisuus avaa myös monille saamelaisnuorille väyliä pitää yh-
teydet juuriinsa kielen kautta, vaikka he eivät työskentelisi enää perinteisillä aloilla.

3.4 Järjestöt saamelaisten puhemiehinä ja oikeuksien turvaajina

Saamelaisten yhteiskunnallinen liikehdintä alkoi jo toisen maailmansodan jälkeen, ja 1950-60-luvuilla perustettiin lukuisia paikallisia saamelaisyhdistyksiä tukemaan yhteisöitä. Vuonna 1953 järjestettiin Ruotsissa ensimmäinen saamelaiskonferenssi, jota pidetään merkittävänä asiana saamelaisliikkeen vahvistumiselle.

1970- 80-luvuilla yhteiskunnallinen tietoisuus lisääntyi, ja saamelaiset aloittivat aktiivisen toiminnan suojellakseen elinympäristöään, sekä kieltään ja kulttuuriaan. Tuohon aikaan saamelainen kulttuuri, erityisesti saamelainen musiikki, käsityöperinne ja taide kiinnostivat suomalaisia valtaväestöä, ja aika oli otollinen myös poliittisille puheenvuoroille Lapin ja sen kansan tulevaisuudesta. Kielipoliittiset säädökset ja luonnonsuojelu herättivät aiempaa enemmän keskustelua valtaväestön keskuudessa (*Lehtola 2012. Viitattu 8.2.2012.*).

Vuonna 1996 perustettiin Suomen saamelaisten hallintoelin saamelaiskäräjät, ja saman vuosikymmenen aikana alkoi myös julkinen keskustelu saamelaislapsien opiskelumahdollisuuksista omalla äidinkielellään. Tähän vaikutti osaltaan Suomeen 1990-luvulla alkanut maahanmuutto. Suomen linjana oli tarjota oppilaille opetusta myös heidän omalla äidinkielellään, jolloin myös saamelaisten oikeus opetukseen omalla kielellään nousi puheenaiheeksi (*Lehtola 2012. Viitattu 8.2.2012.*).

Järjestöt yhteiskunnan eri osa-alueilla ovat tuoneet yleiseen tietouteen esimerkiksi koulujen saamenkielisten oppikirjojen vähäisyyttä ja puutteita, vaikeutta saada palveluja saamenkielillä alueilla saameksi, saamenkielisten palveluiden, esimerkiksi päivähoitopalveluiden tai perhepalveluiden vähäisyyttä. Omalta osaltaan he ovat olleet vaikuttamassa tietoisuuden lisäämiseen, poliittisiin päätöksiin ja näin ollen saamelaisten elinolojen parantumiseen.

Viime vuosina on myös otettu esille nuorten saamenkielisten palveluiden tarpeellisuutta, esimerkiksi saamenkielistä keskusteluapua sekä ammatinohjausta. Erilaiset toimijat ja yhdistykset työskentelevät edelleen vahvistaakseen saamelaista identiteettiä ja saamelaisten sopeutumista muualle kuin heidän perinteisille asuinsijoilleen.

Nykyisin saamelaisyhdistyksiä on perustettu esimerkiksi isoihin kaupunkeihin tukemaan saamelaisen elämäntavan ja kulttuurisen identiteetin säilymistä, ja toki myös tietoisuuden lisäämiseksi suomalaisten keskuudessa. Työ on antanut nuorille aikuisille kiinnekohtia vanhaan perinteeseen, ja toisaalta myös soveltamismahdollisuuksia nykyelämään (puhelinhaastattelu, 15.1.2012). Esimerkkinä saamelaisten nuorten aikuisten tapaamiset, missä heillä on mahdollisuus tavata muita samassa kaupungissa asuvia saamelaistaustaisia nuoria.

Koen järjestöt merkittävinä toimijoina saamelaisten oikeuksien edistäjinä, ja heidän työnsä on tuottanut tulosta monissa haastavissa tilanteissa, kuten juuri oppimateriaalien luomisessa saamenkielisille opiskelijoille. Järjestöjen toiminta voisi kuitenkin olla tehokkaammin verkostoitunutta, minkä vuoksi koin tarpeelliseksi kartoittaa nykyisiä verkostoja ja niiden kattavuutta tulevaisuutta ajatellen. Tällöin saamelaisten ääni kuuluisi entistä vahvemmin kansallisessa päätöksenteossa.

Tällä hetkellä saamelaisjärjestöjen kenttä on kuitenkin liian sirpaleinen, se kaipaa vahvistumista ja yhdistymistä. Yhteistyö toimijoiden välillä lisääntyy kuitenkin vuosi vuodelta, joten järjestökentän vahvistuminen on todennäköistä tulvaisuudessa. Haasteita yhteistyöhön eri saamelaisalueiden tuovat pitkät välimatkat sekä tietotekniikan hyödyntämättä jättäminen. Jokapäiväisessä arjen työssä yhteisiä tapaamisia voi olla hankalaa järjestää pitkien ajomatkojen ja majoittumisjärjestelyiden vuoksi. Järjestöt toimivat muutaman palkatun työntekijän turvin, jolloin pitkät työmatka eivät tule kysymykseen, ainakin usein ja toistuvasti.

Kokousten pitäminen esimerkiksi skype-yhteyden välityksellä on vielä melko uusi työväline järjestöissä, joten sen tuomia mahdollisuuksia käytetään edelleen harvoin tai ei lainkaan. Kuitenkin skype-yhteyden opettelu olisi järjestöille järkevää, sillä se on työkaluna yksinkertainen, toimiva ja käyttäjilleen maksuton. Samalla se mahdollistaa suoran puheyhteyden eri toimijoiden välillä ilman puhelinta jopa eri puolilla maailmaa. Skype:n opettelu ei olisi vaikeaa vanhemmillekaan jäsenille, ja suurimmalle osalle nuorista se on jo valmiiksi tuttu. Saamelaisjärjestöjen tapauksessa yhteydenpito esimerkiksi muiden alkuperäiskansojen edustajiin ympäri maailmaa olisi toimivampaa, nopeampaa, varmempaa sekä tietysti kustannusvapaata.

Verkossa järjestetyt kampanjat ja tapaamiset saataisiin myös helpommin ja tehokkaammin nuorten tietoisuuteen, ja ne olisivat nopea ja tehokas väline vanhojen perinteisempien välineiden, kuten sanomalehtien ja ilmoitustaulujen ohella.

Yhdistykset ovat jo valmiiksi toimineet matalan osallistumiskynnyksen periaatteella, mutta eri ikäisten jäsenien motivoiminen olisi tärkeää. Erityisesti työikäisten motivoiminen vapaaehtoisuuteen on usein haasteellista kiireisestä elämänvaiheesta johtuen. Siksi tekemisen pitäisi olla jotain sellaista, johon aktiivisen ydinryhmän ulkopuolelta tulevat pääsisivät nopeasti mukaan, ja mitä he mahdollisuuksien rajoissa voisivat tehdä sekä itsenäisesti, että ryhmässä. Esimerkiksi tapahtumien järjestäminen voi parhaillaan innostaa koko kylän mukaan, kun kaikki osallistuvat omalla tavallaan.

Kun positiivinen kokemus yhdistystoiminnasta on syntynyt, voi siitä syntyä pohja tulevalle pitkäjänteisemmälle vapaaehtoisuudelle. Toisaalta sitoutumattomuus voi myös tuoda mukaan uudenlaisia innostuneita ihmisiä, joilta on mahdollista saada uusia ideoita toimintaan ennen heidän siirtymistään uusien harrastuksien pariin.

Sitoutumattomuus ja lyhytjännitteisyys ei mielestäni ole siis välttämättä aina negatiivinen suuntaus, jos ryhmässä toimii myös pidempiaikaisempia vapaaehtoisia. Parhaimmillaan erityylisten ihmisten yhteistyöstä voi seurata monia ideoita rikkaampia ja antoisampia tapahtumia, kerhoja tai kampanjoita, kun suhtautuminen muutoksiin on lempeämpi, eikä ilmapiiri ole syyllistävä, vaikka osa hankkeista kariutuisikin vapaaehtoisten mielenkiinnon jälleen edetessä uusiin projekteihin.

Aaro Harjun sanoja (2004, 136.) lainatakseni: *”Järjestöt ovat sosiaalisia systeemejä. Ihmiset tekevät järjestön, muu on rakenteita ja ulkokuorta. Yksilöiden ja ihmisryhmien toimesta tehdään se, mistä kansalaisjärjestöt tunnetaan. Jäseniin, harrastajiin, vapaaehtoisiin, luottamushenkilöihin ja työntekijöihin panostaminen ratkaisee järjestön menestymisen.”* Tämän muistaminen olisi järjestöille ensisijaisen tärkeää. Jäsenien työpanoksen arvostaminen ja heidän osallistamisensa mukaan toimintaan antaa yhdistykselle parhaan takeen työn jatkuvuudesta.

Olisi myös hyvä muistaa, että pienikin ryhmä innokkaita tekijöitä päihittää suuren joukon passiivisia jäseniä. Tällä tarkoitan järjestöjen keskittyvän usein liiaksikin uusien jäsenien määrän lisäämiseen, vaikka pienempikin joukko olisi kykenevä järjestämään toimintaa, kun se on hyvin organisoitua ja osallistujat saavat mahdollisuuden ja aikaa tutustua toisiinsa.

Pidin kovasti Inarissa näkemästäni yhteisen tekemisen ilosta, mikä näkyi vapaaehtoisissa. Parhaimmillaan onnistunut toiminta on juuri sitä. Monet järjestöt korostavat nykyisin liiaksi kunkin vapaaehtoiseen omia motiiveja, mutta usein ihmiset voi innostaa vapaaehtoisuuteen halulla olla hyödyksi ja iloksi muille. Ja toisaalta, lopulta se on ainut syy mikä saa heidät todella jäämään pidempiaikaisiksi aktiivitoimijoiksi. Mielestäni Harju (2004, 75) kuvaa tätä hienosti kirjoittaen: *”Keskeisin asenne järjestötoiminnassa on valmius tehdä pyyteetöntä työtä yhteiseksi hyväksi. Henkilökohtaisia etuja on vaikea saavuttaa, harva vapaaehtoinen saa taloudellista korvausta työpanoksestaan ja hyödynsaajina ovat muut ihmiset tai lähiyhteisö. Ihminen, jolla ei ole sosiaalista mieltä, valmiutta tehdä työtä toisen ihmisen hyväksi tai yhteisen hyvän puolesta, ei viihdy kauan järjestötoiminnassa. Mukana oleminen jalostaa kuitenkin esiin meissä kaikissa olevaa altruistista mieltä.”*

Motivaatioksi voisi siis aluksi riittää seura ja tekemisen ilo. Myöhemmin vapaaehtoinen saattaa löytää toiminnasta myös enemmän ”hyötyä” itselleen ystävien, vapaa-ajan vieton tai esimerkiksi kunnon kohoamisen muodossa, riippuen toki järjestön toiminnasta.

Saamelaisjärjestöt ovat jalkautuneet hyvin ihmisoikeustyön, sosiaali- ja terveysalan sekä paikallisyhdistysten muodoissa ihmisten tietoisuuteen. Suomalaisten ja saamelaisten keskinäistä kulttuurivaihtoa on kuitenkin edelleen melko vähäisesti, sillä yleisesti saamelaisuutta pidetään jo suomalaiseen kulttuuriin sisään kasvaneena. Osittain asia on niin, eivätkä saamelaiset halua korostaa eroavaisuuttaan. Toisaalta monet järjestöt maassamme tekevät edelleen kulttuurivaihtoa arjessa, esimerkiksi inkeriläiset, karjalaiset sekä tataarit tekevät tätä työtä omien yhdistystensä kautta. Saamelainen kulttuuri on aina kiehtonut suomalaisia, ja esimerkiksi saamen alkeiskurssien pitäminen tai saamelaisuudesta kertovat tilaisuudet voisivat olla valtäväestölle hyvin mielenkiintoisia. Toivoisin toimijoilta lisää rohkeutta toimia arjen kulttuuritulkkeina ja ennakkokäsitysten avaajina.

4. Järjestöjen kehittäminen

4.1 Kokonaisuuden huomioiminen kehittämistyössä

Järjestöä ja sen toimintaa kehitettäessä on tärkeää huomioida kokonaisuus, jonka se sisältää. Järjestö on aina monen pienemmän tekijän summa, sen sisällä toimii pienempiä ryhmiä kuten varainkeruu, tiedotus, toiminnan suunnittelu, hallinto sekä esimerkiksi tapahtumien suunnittelu.

Kehittämistyön alkaessa tulisi kiinnittää huomiota siihen, miten koko kokonaisuutta kehitettäisiin toimivammaksi, ei vain näkyvintä epäkohtaa. Samalla olisi hyvä pohtia, millaisia vaikutuksia kehittämistyöllä tulisi olemaan sisäisiin ryhmiin sekä yhteistyöelimiin, ja kuinka muutoksista tulisi heille tiedottaa. Ihanteellisinta olisi, jos edes järjestön sisäiset ryhmät saisivat mahdollisuuden tulla kuulluiksi ja vaikuttaa järjestön toiminnan kehittämiseen, sillä he tuntevat omat vastualueensa parhaiten.

Käytin työssäni SWOT-analyysiä, mutta toisaalta menetelmän käyttäminen järjestön sisällä kehittämistyön alkaessa laajemmin olisi voinut olla tehokasta. Järjestön eri osa-alueiden vastuuhenkilöiden mielipiteet olisi hyvä ottaa huomioon erityisesti tulevaisuudessa, kun verkostoitumista halutaan kehittää. Tämä voisi tehokkaammin viestiä hallinnon työntekijöille, mihin suuntaan vastuuhenkilöt ja vapaaehtoiset haluavat viedä. Pienissä järjestöissä kuten Sámisos-ter tämän kaltainen keskustelu tuskin veisi liikaa voimavaroja tai aikaa, kun suurin osa jäsenistä tuntee toisensa jo entuudestaan tai asuu lähellä toisiaan.

Kuten Aaro Harju tuo kirjassaan *Järjestön kehittäminen (2004, 49-52.)* esille, strategian pohjana ovat järjestön arvot, missio, toiminnot, organisaation ja toimijat. Niiden kautta on mahdollista aloittaa strategian ja tulevaisuuden tavoitteiden kehittäminen. Kehittämistyön onnistuminen vaatii siis vankan kivijalan.

Kun aloitin projektini tekemisen, monet toimijat korostivat arvoissaan saamelaisen kulttuurin tunnetuksi tekemistä sekä palveluiden takaamista saamen kielellä ja saamenkielisen väestön edunvalvonnan yhteiskunnassa.

Taustalla olivat vahvasti yhteiset arvot. Usein kompastuskiveksi muodostuivat toiminnot, ja niiden muuttumattomuus. Arvot ja tulevaisuuden tavoitteet olivat selkeämmin tiedostettuja. Kirjassaan Aaro Harju toteaa kehittämisprosessista sekä strategian määrittelystä seuraavasti: *”Järjestön ei pidä lähteä miettimään strategiaa ilman että missio, arvot ja visio on määritelty. Pelkkä strategiasta päättäminen on myös epäloogista, koska strategiaa on vaikea laatia, jos ei tiedä tavoitetta, visiota. Missiokin voi olla hukassa, mutta päämäärä ei.*

Kun toiminnan kehittämisprosessi on suuressa järjestössä käynnistynyt, strategian laadintaan päästään vasta vuoden tai kahden kuluttua aloitushetkestä. Jos prosessi viedään nopeammin lävitse, se menee hosumiseksi tai prosessiin osallistuu niin suppea ryhmä ihmisiä, että jäsenlähtöisyys, vuorovaikutteisuus ja dialogisuus eivät pääse toteutumaan. Ilman jäsenten, toimijoiden, luottamushenkilöiden ja työntekijöiden riittävän laajaa mukanaoloa ja sitoutumista kehittämisprosessi ei johda demokraattisessa järjestössä onnistuneeseen lopputulokseen” (Harju, Aaro 2004. Järjestön kehittäminen, 47. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry; Kokemäki).

Omalla projektillani aloitin verkostoitumis-strategian uusimisen suunnitteluvaiheen, joka toivottavasti kantaa hedelmää lähivuosien aikana uudeksi strategiaksi asti. Kartoittaessani verkostoitumisen haasteita ja nykyisiä älineitä siihen autoin toimijoita samalla pohtimaan omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan tulevaisuuden yhteistyökumppanuuksissa.

Vaikka usein strategian uudistamisen suunnittelu alkaa järjestöjen itsensä sisällä, sain myös positiivista palautetta työstäni ulkopuolisena, sillä minulla ei ollut henkilökohtaisia, tunneperäisiä vaikuttimia työlleni, ainoastaan mielenkiintoni aihetta kohtaan. Vaikka allekirjoitan Harjun ajatuksen, että suunnittelu on hidas prosessi, johon kaikkien järjestössä toimivien tulisi jossain määrin osallistua, ulkopuolinen sysäys prosessia kohti saattaa toisinaan olla hyväksi sen etenemiselle.

4.2 Verkostoitumisen kehittämisen haasteita

Valitsin projektini aiheeksi juuri verkostoitumisen kartoittamisen, koska edellisten ulkomailla tekemiäni projektien jälkeen havahtuin Suomessa siihen, kuinka vaikeaa se on, ja kuinka vähän yhteistyötä järjestöt tekevät. Toimiessani Palestiinalais-alueiden epävirallisessa hallinto-kaupungissa Ramallahissa jokainen järjestöissä vapaaehtoisena tai työntekijänä toimiva tuttavani oli linkittynyt myös muihin alueella toimiviin tahoihin, kansallisiin ja kansainvälisiin. Samoin heidän ystävänsä ja sukulaisensa. Olin hyvin yllättynyt, miten monessa kerroksessa ihmiset olivat yhteydessä kansalaistoimintaan. He toimivat kerhoissa, yhdistyksissä, valtuustoissa, mielenilmauksissa sekä yhdistivät harrastukseen ja työnsä helpon oloisesti yhteen, mikäli ammatti sen mahdollisti.

Varmasti kaikkein vähäisimpänä syynä aktiiviseen toimintaan ei liene alueen epävarma tilanne poliittisesti, sillä suomalaisessa yhteiskunnassakin käsitykseni mukaan koettiin samankaltaisia yhteisöllisyyden aaltoja sotavuosinamme ja niiden jälkeisenä aikana. Nykyisessä kiireisessä yhteiskunnassamme kansalaistoiminta on edelleen arvostettua, mutta valitettavasti monet kokevat, ettei aikaa yhteiselle toiminnalle ole.

Suomalainen sekä Suomen saamelainen kulttuurit ovat myös hitaampia kommunikaatiotaidoissaan kuin ihmiset keskimäärin monissa muissa maailman maissa. Aaro Harju tuo esille kirjassaan ”Järjestön kehittäminen” (2004, 86-87) luottamuksen syntymisen tärkeyden. Sekä jäsenien välisessä verkostoitumisessa, sekä järjestöjen keskinäisessä verkostoitumisessa on syytä tehdä ensin kokeilujaksoja, jotta luottamus voisi syntyä ja edettäisiin seuraavaan päämäärään, pidempiaikaiseen yhteistyöhön ja jakamiseen. Itsenäisten, toisistaan vain pakon edessä riippuvaisten ihmisten, jollaisiksi meidät edelleen kansoina koen, on turhaa pyrkiä kokonaisvaltaiseen jakamisen kulttuuriin. Tärkeämpää on edetä verkkaisesti, vähän kerrallaan, samalla selvittäen, mitä meidän kannattaa pyrkiä jakamaan yhdessä, mistä selviämme omin voimin. Erityisesti pienet järjestöt hyötyisivät keskinäisistä yhteistyöverkostoista, kun keskusteluyhteys on saavutettu ja apua on mahdollista pyytää puolin ja toisin.

Haluaisin myös korostaa vastavuoroisuuden tärkeyttä. Liian usein järjestötyön kentällä tapaa myös yhteistyötahoja, jotka ottavat yhteyttä omien tarpeidensa vuoksi, mutta eivät ole innokkaita yhteiseen toimintaan. Omat toiminnot halutaan pitää itsellä, eikä niitä jaeta. Onnistuneelle verkostoitumiselle oleellista olisi kuitenkin eri tahojen hyvien käytäntöjen jakaminen, ja että mahdollisimman monet tahot hyötyisivät toistensa taidoista ja tiedoista. Oman panoksen panttaaminen onkin loistava keino laimentaa hyvin alkanut yhteistyö.

Jotta verkosto voisi toimia, tärkeää olisi myös vastuun jakaminen järkevästi. Harju (2004, 88) kuvaa asiaa näin: ”Verkostoituminen vaatii käytännössä sen, että yksi järjestö ottaa vetovastuun. Tällainen verkostoveturi kokoaa mukaan tulevat partnerit, johtaa verkoston sisältösuunnittelua ja koordinoi sen toimintaa.” Mikäli jatkuva vastuu ahdistaa eri toimijoita, voisi toimiva keino olla vastuun vuorottelu, esimerkiksi joka toinen vuosi, tai viiden vuoden välein. Vuosittainenkin vastuun vaihto on mahdollista, ja sitä on käytetty joissain verkostoissa, joissa olen toiminut vapaaehtoisena, mutta oman näkemykseni mukaan parhaimmat tulokset on saavutettu vastuun siirtyessä muutaman vuoden välein. Jo perehtyminen verkoston vetovastuuseen vie aikaa, joten verkoston kehittymisen ja laajentumisen kannalta pidempi vastuu-aika olisi eduksi.

Luottamuksen sekä vastuun jakamisen sekä motivaation lisäksi kehittymiseen tarvitaan avoimempaa katseisuutta. Usein monet hyvät kumppanuudet ja yhteistyöprojektit päättyvät niiden näennäisen toimimattomuuden vuoksi. Syy saattaa kuitenkin löytyä myös joustamattomuudesta eri puolten välillä tai kykenemättömyydestä muuttaa totuttuja toimintatapoja.

Itse koen juuri kommunikaation sekä yhteistoiminnan kehittämisen osa-alueet yhteisöpedagogien tärkeänä työkenttänä. Alamme ammattilaisilla olisi täydet edellytykset muuttaa yhteistyöväyliä sekä normeja joilla alallamme on vähitellen omaksuttu. Meidät on koulutettu kehittämään kansalaistoiminnan kenttää, ja juuri se ammattitaito erottaa meidät muista alalla toimivista ammattilaisista, kuten sosionomeista ja yliopisto-koulutuksen valinneista. Juuri siinä on meidän ammatillinen vahvuutemme.

5. Saamelaisjärjestöjen toimintakentät

5.1 Saamelaisjärjestöjen verkostoituminen

Saamelaisjärjestöillä on käytössään hyvin moninainen toimintakenttä. Yhteistyökumppaneita löytyy elinkeino- ja turismin aloilta, ympäristön suojele-, ihmisoikeustyön kentiltä. Lisäksi saamelaiset alkuperäiskansana ovat aktiivisia muiden alkuperäiskansojen kanssa tehtävän työn parissa, sekä muiden kuin Suomessa asuvien saamelaisten kanssa tehtävässä yhteistyössä.

”Pohjoismaiden saamelaisten järjestäytyminen on alkanut vuonna 1956, jolloin Karas-joella pidetyssä saamelais-konferenssissa päätettiin perustaa pohjoismainen yhteistyöelin, Pohjoismaiden saamelaisneuvosto, hoitamaan saamelaisasioita. Kesällä 1992 Helsingissä pidetyssä saamelais-konferenssissa puolestaan Kuolan niemimaan saamelaiset hyväksyttiin saamelaisneuvoston virallisiksi jäseniksi Kuolan saamelaisten järjestön kautta. Pohjoismaiden Saamelaisneuvoston nimeksi tuli samalla lyhyempi Sámiraddi” (Hiltunen & Pentikäinen (toim.) 1997.138).

Saamelaisten kansana järjestäytyminen on ollut vahvaa jo 1950-luvun lopulta alkaen. Uudemmaa tuotosta ovat arktisten kansojen yhteistyö, alkuperäiskansojen ilmastomuutosta vastustava työ sekä muiden maailman alkuperäiskansojen ja saamelaisten välinen yhteistyö.

Myös luonnon suojelun teemat ovat vahvistuneet yhteistyön tuloksena viimeisten 20 vuoden aikana. ”Kun kahdeksan arktista valtiota valmistelivat Suomen aloitteesta arktista ympäristöä koskevan sopimuksen, arktiset alkuperäiskansat pyrkivät vaikuttamaan sopimuksen sisältöön jo valmisteluvaiheessa. Vain arktisilla alueilla asuvilla alkuperäiskansoilla on tietoa siitä, miten arktisia luonnonvaroja voidaan hyödyntää kestävä periaatteen mukaisesti” (Hiltunen & Pentikäinen (toim.) 1997.139).

Nykyisin kun tätä tietoutta hyödynnetään entistä monipuolisemmin ja avoimemmin, on Suomen mahdollista saada ympäristön ja alkuperäiskansojen kannalta aikaan merkittäviä uudistuksia ja parannuksia. Seuraavana haasteena kuitenkin odottaa, miten saada muut poliittiset päättäjät Suomessa ja maailmanlaajuisesti kuuntelemaan alkuperäiskansojemme ääntä sekä ymmärtämään arktisten alueiden säilyttämisen arvon myös oman valtiomme hyvinvoinnin kannalta.

Mielestäni saamelaisjärjestöjen suurimpia työkenttiä on kuitenkin verkostoituminen kansallisella tasolla. Saamelaisjärjestöt ovat verkostoituneet yhdistystasolla tiivistä, mutta järjestöjen yhteistyö yli aluerajojen on edelleen suppeaa. Yhteistyön puute jättää monet hyvät ja toimivat projektit vain pienen yhteisön tietoon, vaikka niiden levittämisestä sekä muille saamelaistojen toimijoille, että suomalaisille järjestöille voisi olla suurtakin hyötyä.

Saamelaisten erityisyys pohjoisena alkuperäiskansana on huomioitu Euroopan tasolla, jopa maailmanlaajuisesti, joten mielestäni myös suomalaisten tulisi tuntea omia kulttuurivähemmistöjään, myös maamme vanhinta sellaista. Tässä suhteessa Suomessa tarvitaan asennemuutos. Toisaalta saamelaisjärjestöjen verkostoitumisen tulisi olla huomattavasti aiempaa voimakkaampaa ja kattavampaa, jotta suomalaisilla toimijoilla ja suomalaisilla olisi todellisuudessa edes mahdollisuutta tutustua heidän kulttuuriperintöönsä.

En esitä, etteivät suomalaiset järjestöt olisi kiinnostuneita yhteistyöstä saamelaisjärjestöjen kanssa, mutta ehkä saamelaisten toimijoiden potentiaalia eri puolilla järjestökenttää, ihmisoi-keustyöstä aina luonnonsuojeluun ja monikulttuuriseen sosiaalityöhön saakka, ei ole vielä ymmärretty ja osattu hyödyntää riittävästi. Saamelaisyhdistykset ovat joutuneet pakollisista syistäkin jalkautumaan työskentelemään yhteiskunnan eri osa-alueilla laajasti. Tämän osaamisen hyödyntäminen ja siitä oppiminen voisivatkin antaa paljon myös suomenkielisten palveluiden kehittämiseksi. Yhteistyötä on tehty jo 1980-luvulta lähtien jatkuvana eri kunnissa esimerkiksi perhetyön, ja nuorisotyön kentillä. Nyt olisi aika monipuolistaa ja kehittää työtä eteenpäin. Esimerkiksi etsivä saamenkielinen nuorisotyö voisi olla yksi vapaaehtoistyön muoto alueilla, jossa ihmiset tuntevat toisensa ja asuinympäristönsä hyvin, ja nuorten huolien jakaminen olisi luonnollinen osa yhteisön rakentamista.

5.2 Alueelliset verkostot ja niiden toiminnan merkitys

Suomessa toimii useita saamelaiden paikallisyhdistyksiä. Niiden tehtävänä on edistää saamelaiskulttuurin säilymistä, sen tuntemusta sekä tuottaa saamelaisille oman kielistään ohjelmaa. Toisinaan saamelaisyhdistykset ovat ottaneet kantaa myös kunnalliseen päätöksentekoon, mikäli se on ollut ristiriidassa saamelaisten elintapojen, ympäristön tai elinkeinon kanssa. Tällaisia tilanteita ovat olleet esimerkiksi maanomistajuuskiistat, uusien teollisten hankkeiden valmistelu lähelle luonnonsuojelualueita sekä korvauskiistat tilanteissa, joissa villieläimet ovat raadelleet porolaumaa (*puhelinhaastattelu, 10.12.2011*).

Valtaosa yhdistyksistä toimii saamelaisalueilla, erityisesti Ivalo-Inari-Utsjoki-välisillä alueilla, Enontekiö-Kilpisjärvi-alueella sekä etelään päin mentäessä Rovaniemen alueella ja Oulussa. Nykyisin saamelaisyhdistyksiä löytyy jo suurimmista kaupungeistakin, kuten Helsingistä ja Tampereelta. Näillä yhdistyksillä haasteena on uudenlaisen identiteetin, niin kutsutun ”city-saamelaisuuden” kehittäminen ja ylläpitäminen. Vahvimpana toiminnan lähtökohtana on, kuinka säilyttää vanhoja perinteitä saamelaisille vieraassa ympäristössä.

Kaupungeissa asuvilla saamelaisilla on kuitenkin ollut tarve pitää juurensa mukanaan myös muualla kuin alkuperäisillä syntymäseuduillaan, mistä kertoo toiminnan aktiivinen jatkuminen. Myös jo kaupungeissa asuvien saamelaisten tuleva jälkipolvi tulee tarvitsemaan mahdollisuuden kulttuurinsa oppimiseen ja juuriensa tuntemiseen. Työn merkitys siis tuskin vähenee tulevaisuudessakaan.

Saamelaisyhdistykset toimivat nykyisin usein paikallisesti yhteistyössä alueen yhdistysten, elinkeinon harjoittajien, seurakunnan tai kunnan kanssa. Ongelmana kuitenkin on nykyisen yhteistyön supistuminen liian helposti muutaman tutun organisaation tai toimijan väliseksi ystävyyspiiriksi, eikä koko tarjolla olevaa toimijoiden kirjoa hyödynnetä. Tämä haaste on sama sekä kaupungeissa, että kylissä toimivilla saamelaisyhdistyksillä ja toimijoilla. Koska tavoitteena on tehokkaampi ja näkyvämpi toiminta, mikä hyödyttäisi järjestöä entistä enemmän, pitäisi yhteistyökumppaneita etsiä yli ystävyysrajojen (*puhelinhaastattelu, 10.12.2011*).

Miten yhteistyötä voitaisiin siis laajentaa? Järjestötyöntekijänä koen tärkeänä työskentelyn näennäisesti hyvin kaukaisestikin samalla asialla olevien toimijoiden kanssa. Esimerkiksi, sosiaali- ja terveysalan järjestö, kunnan mielenterveystoimisto, saamelais-kulttuuriyhdistys ja paikallinen nuorisotoimi voisivat ennaltaehkäistä saamelaisnuorten syrjäytymistä vahvistamalla heidän kulttuurista identiteettiään. Usein esimerkiksi kaupunkien ja kuntien sisäiset yksiköt ovat oppineet toimimaan yhteistyössä keskenään tehostaakseen työaikansa käyttöä, samoin voisivat toimia myös järjestöt ja toimijat, jotka toimivat saman asian hyväksi.

Esimerkkejä käytännön elämästä olisi lukuisia muitakin, mutta päätarkoitukseni on tuoda esille, miten moninainen yhteistyö voi tavoittaa myös paljon sellaisia ihmisiä, joita pienempi niin kutsuttu ”ydintyö” ei koskaan tavoittaisi. Monien eri toimijoiden hankkeiden yhdistämisellä tavoitettaisiin siis helpommin uusia ihmisiä ydinkohderyhmän ulkopuoleltakin, jolloin koko hankkeen vaikutus olisi eri osapuolille tehokkaampi.

Järjestöt panostavat usein juuri tiedotustyöhön, mutta koordinoitummin tiedotuskuluja saataisiin vähennettyä huomattavasti, sillä kulut voitaisiin jakaa usean toimijan kesken. Yhteistyöstä on hyötyä myös koulutuksellisesta näkökulmasta. Eri alojen asiantuntijoiden keskinäinen työ opettaisi parempia toimintatapoja ja kouluttaisi kohderyhmien monipuolisempaan huomioimiseen tehtävässä työssä, esimerkiksi saamelaistyön parissa tai käyttämässäni aiemmassa esimerkissä saamelaisten nuorten nuorisotyössä. Tällöin koen kohderyhmien saavan parasta mahdollista hyötyä palveluista, ja työntekijät saisivat arvokasta tietotaidon päivitystä työn ohessa, ja mahdollisimman pienillä kustannuksilla.

Erityisen säästön koulutuksessa toisivat yhteiset työntekijöiden koulutukset. Samankaltaisissa järjestöissä työskentelevät pystyisivät tässä tapauksessa jakamaan taitojaan, ja erityisesti saamaan usein niin kaivettua taustatukea, koska monissa pienissä yhdistyksissä työntekijöitä on yksi ja työ on myös hyvin itsenäistä. Kouluttajien palkkaamisen kulut pienenisivät, ja ammatillinen taso pidettäisiin hyvänä.

Keinot alueellisen työn kehittämiseksi ovat yleensä varsin yksinkertaisia, jo pienillä muutoksilla, ja hyvinkin mitättömiltä tuntuvilla päätöksillä voidaan työn sujuvuutta edistää paljon.

5.3 Valtakunnalliset verkostot ja niiden toiminnan merkitys

Valtakunnallisilla verkostoilla tarkoitan saamelais-järjestöjen yhteistyötä muiden järjestöjen ja toimijoiden kanssa maan rajojen sisäpuolella. Toiminnan tarkoituksena on hyödyttää koko maan kansalaisia, tai mahdollisimman suurta osaa heistä, ei vain pientä paikallista ryhmää.

Tekemieni haastattelujen perusteella valtakunnallisten verkostojen luomisesta on saamelais-järjestöjen välillä hyvin erilaisia näkemyksiä. Osa järjestöistä tekee tiivistä yhteistyötä lähi-alueiden toimijoiden kanssa, koska kokee sen vahvistavan saamelaisten oikeuksien ajamista.

Osa järjestöistä kokee tärkeäksi koko Pohjois-Suomen välisen yhteistyön, kulttuurin lisäksi myös ympäristön suojelusyistä. Kaupungeissa toimivista saamelais-yhdistyksistä monet kokivat tärkeäksi kasvatukselliset hankkeet, jotka lisäisivät esimerkiksi koululaisten tietoutta oman maamme vähemmistökansoista.

Mielestäni mielenkiintoisinta oli huomata, ettei yhteistyötä Etelä- ja Pohjois-Suomen välillä pidetty juurikaan tärkeänä. Monet Pohjois-Suomessa toimivat järjestöt eivät kokeneet valtakunnallista tiedottamista panostusta vaativana asiana, vaan korostivat sen sijaan oman kulttuuri- ja elinalueensa vahvistamista ja kehittämistä.

He eivät löytäneet monia syitä laajaan valtakunnalliseen työhön. Haastattelemani kaupungeissa toimivat saamelais-yhdistykset sen sijaan toivoivat vahvempaa maan kattavaa yhteistyötä, erityisesti niiden paikkakuntien toimijoiden kanssa, joista heidän juurensa alkuperäisesti ovat. Heidän näkökulmastaan tämä helpottaisi city-saamelaisten nuorten kasvattamista saamelaiseen kulttuuriin (*puhelinhaastattelut 7.11 & 15.11.2011 Sähköpostihaastattelu 11.11.2011*).

Saadakseen valtakunnallisen yhteistyön laajemmaksi ja vaikuttavammaksi, eri alueiden saamelaisyhdistysten pitäisi aluksi löytää motivaatio toimintaan. Yhteistyön pitäisi olla kaikkia eri osapuolia hyödyttävää ja innostavaa, jotta aitoa jakamista ja oppimista voisi syntyä.

Uusi verkostoituminen olisi hyvä aloittaa pohtimalla järjestöjen välillä, onko suomalaisten tarpeellista tuntee saamelaista kulttuuria, voiko tämä tuntemus hyödyttää myös muuta oppimista kansainvälisyyskasvatuksen näkökulmasta ja mitä muita hyötyjä yhteistyöstä eri alueiden toimijoiden kesken voisi olla?

Kun vastaukset näihin kysymyksiin on löydetty, yhteistyön laajentaminen olisi perusteltua ja eri osapuolet olisivat sitoutuneita sen ylläpitämiseen. Omasta näkökulmastani uskon, ettei yhteistyö ja muiden samalla työkentällä toimivien kanssa kommunikointi ole koskaan turhaa, lähes aina toimijat oppivat uutta sekä omasta, että muiden toiminnasta, mitä voivat omassa työssään hyödyttää.

Saamelaisten yhdistysten keskinäistä kommunikaatiota ovat verkostojen solmimisen vähyys lisäksi vähentäneet kielipoliittiset syyt. Haastatteluissa tuli ilmi, että esimerkiksi Koltan saamelaiset ovat olleet oma erillinen ryhmänsä, joka on toiminut vähäisemmässä yhteistyössä muiden saamelaisryhmien kanssa kuin Inarin saamen ja Pohjois-saamen puhujien yhdistykset. Kommunikaation vähyys on johtunut ehkä Kolttien repaleisesta historiasta Suomen ja Venäjän rajan maastossa, ja maiden sodat liikuttelivat myös tätä vähemmistöä rajojen molemmin puolin. Toisena syynä voi olla sekin, että Inarin saame on lähempänä Pohjois-saamen kieltä kuin Koltansaame.

Nykyisin Kolttienkin työkielenä toimii kuitenkin pääsääntöisesti suomi tai venäjä, jolloin yhteistyö eri toimijoiden välillä on lisääntynyt. Se voisi kuitenkin laajentua lisääkin, sillä enää kielen tuottamat haasteet eivät ylitsepääsemättömiä ja useiden eri saamen kielten puhujiakin löytyy enemmän kuin ennen.

Päähaasteena on, kuinka lähentää eri saamelaisyhteisöjä yhdeksi suureksi ryhmäksi, jolla on yhtenäiset vaatimukset, ja toisaalta monia ääniä kaikista ryhmistä. Prosessi on jo saatu alulle, mutta seuraava merkittävä askel todennäköisesti odottaa uuden sukupolven saamelaisia.

5.4 Kansainväliset verkostot ja niiden toimiminen

Alueellisten verkostojen lisäksi saamelaisjärjestöt ovat olleet kaikkein aktiivisimpia juuri kansainvälisten yhteistyöverkostojen luomisessa ja maailmanlaajuisen yhteistyön ylläpitämisessä.

Saamelaiset ovat jo pitkään olleet yhteistyössä muiden pohjoismaiden ja heidän saamelaistensa kanssa, kuuluneet Euroopan alkuperäiskansojen ja koko maailman alkuperäiskansojen sekä arktisen alueiden alkuperäis-kansojen yhteistyöelinten piiriin.

”Pohjoismaiden saamelaisten järjestäytyminen on alkanut vuonna 1956, jolloin Karas-joella pidetyssä saamelais-konferenssissa päätettiin perustaa pohjoismainen yhteistyöelin, Pohjoismaiden saamelaisneuvosto, hoitamaan saamelaisasioita”. ”Mainitussa konferenssissa hyväksyttiin ns. saamelaissopimus, jossa tuodaan julki keskeiset periaatteet saamelaisten itsehallinnolle ja saamen kansan yhtenäisyydelle. Sen tulisivat neuvottelujen jälkeen allekirjoittamaan valtiot ja saamelaiset. Saamelaiset ovat asettaneet omat tavoitteensa säilyä kansana muiden kansojen joukossa. Pääosin tämä työ tapahtuu Pohjoimaissa hyvässä yhteistyössä maiden hallitusten ja eri viranomaisten kanssa” (Seurujärvi-Kari 1997. 138).

Tekstissä käy ilmi, että pohjoismainen yhteistyö perustuu juuri saamen kansan yhtenäistämiseen, eli ajatukseen yhdestä kansasta neljän valtion alueilla. Toisaalta pohjoismainen vahva yhteistyö on myös osaltaan vaikuttanut koko kansainvälisen yhteistyöverkoston syntyyn. Tästä syystä saamelaisten järjestöjen on ollut luonnollisempaa kansainvälistyä kuin suomalaisten kollegoidensa, vaikka molemmat ovat toimineetkin suunnan näyttäjinä kansainvälisyydessä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Saamelaisten kansainvälistymiseen ovat vaikuttaneet osaltaan myös ympäristösyöt, kuten ilmastomuutoksen mukanaan tuomat haasteet. Koska arktiset alkuperäiskansat ovat kohdanneet uusia haasteita esimerkiksi arvaamattomien sääolosuhteiden, luonnonmullistuksien sekä arktisilla alueilla toteutettavien teollisten hankkeiden vuoksi, on yhteistyön merkitys kasvanut entistä suuremmaksi.

” Viime vuosina saamelaiset ovat solmineet yhä tiiviimpiä yhteyksiä Venäjän saamelaisiin sekä Venäjän muihin pohjoisiin kansoihin sekä muihin alkuperäiskansojen järjestöihin, kuten Alaskan, Kanadan ja Grönlannin inuittien järjestöön, ICC:hen (International Circumpolar Conference). Arktiset kansat ovat erityisesti lisänneet yhteistyötä ympäristöön ja turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Arktiset kansat ovat eläneet ja elävät edelleen luonnosta lähemmin kuin muut kansat. He asuvat hyvin kovissa olosuhteissa. Arktinen luonto on herkkä saasteille ja sen biologinen uusiutuvuus on hidas” (Seurujärvi-Kari 1997. 139).

ICC:n, Venäjän alkuperäiskansojen järjestöjen sekä pohjoismaiden saamelaisjärjestöjen yhteistyö on vahvistunut entisestään näiden seuraavan 15 vuoden aikana, jotka Seurujärvi-Karin kirjoituksesta ovat kuluneet. Yhteistyöväyliä on luotu lisää, esimerkiksi erilaiset maailmanlaajuiset hankkeet luonnon suojelemiseksi ja asian viemiseksi päätäviin elimiin ovat lisääntyneet. Samoin on lisääntynyt myös kulttuurinen yhteistyö. Siitä hyvänä esimerkkinä Skábmagovat-elokuvafestivaali, joka esittää elokuvia monista eri alkuperäis-kansoista ja heidän kohtaamistaan nykypäivän haasteista. Festivaali on lisännyt suosiotaan tasaisesti viime vuosien aikana. Kiinnostus on herännyt laajemmin suomalaisten silmissä, mutta vieraita on saapunut festivaaleille aina Nepalista ja Kanadasta asti.

Valtakunnallisten verkostojen luominen on saamelaisten tapauksessa ollut erittäin hedelmällistä. Tietotekniikan kehittymisen myötä ekologisen yhteydenpidon ja jakamisen käytännöt ovat tulevaisuudessa entistäkin yksinkertaisempia, joten yhteistyön tulevaisuus näyttää valoisalta. Samalla on huomattu alkuperäiskansojen ilmastonmuutosta ja ympäristöä koskevien havaintojen samankaltaisuus, ja tietojen vertailu ja muutosten seuranta on tehostunut myös yhdistysten välillä, ei ainoastaan tieteellisen tutkimuksen saralla.

Virtuaaliset kansainväliset kokoukset ja jopa seminaariviikot ovat mahdollistaneet kampanjointi-ideoiden, hankerahoitusten haun käytäntöjen jakamisen sekä verkostoitumisen mahdollistumisen, joten ne tulevat todennäköisesti myös tulevaisuudessa vahvistamaan asemaansa suosittuina ammatillisen jakamisen mahdollistajina.

Kansainvälinen yhteistyö on tuonut saamelaiskäräjien kaltaisille suurille saamelaistoimijoille lisää varmuutta ja uskottavuutta saamelaisten asioiden edistäjänä. Globaali yhteistyö on vahvistanut kulttuurista identiteettiä siinä missä Suomen valtion aiempi politiikka sitä heikensi.

Kansainvälistyminen on tuonut Lapin alueelle lisää turismia, mutta myös kansainvälisiä vapaaehtoisia, jotka ovat löytäneet alueen alunperin sen eksotiikan vuoksi. Erilaisuutensa lisäksi saamelaisalueilla on kuitenkin paljon muutakin annettavaa. Ihmisten vieraanvaraisuus, alueen luonto ja historia kiehtovat monia ulkomaisia vieraita. Saamelaiskulttuuri näyttäytyy sekoituksena luonnon läheisyyttä, eristyneisyyttä, muinaisuskontoja, juurille paluuta sekä suomalaisuudesta tuttua hiljaista karismaa. Lapin alue onkin suosituimpia vierailukohteitamme, ja sen suosio vain kasvaa.

Projektia tehdessäni olin toteuttamassa kansainvälistä työleirihanketta Meri-Lapin alueella yhdessä paikallisen vastaanottokeskuksen ja vapaaehtoistyöjärjestön kanssa. Saamelaiskylässä vierailu oli vieraidemme mielestä jännittävin osa leiriä, ja osa vapaaehtoisista suunnitteli uutta matkaa Suomeen matkatakseen pohjoisemmaksi käsivarren alueille.

Vapaaehtoistemme positiivinen ja innostunut palaute vahvisti näkemystäni yhteistyön onnistumisesta. Myös tapaamamme saamelaisnuoret olivat ylpeitä saadessaan tuoda kulttuurista identiteettiään esille, ja kohtaaminen oli antoisa sekä heille, turvapaikanhakijoille, suomalaisille nuorille että ulkomaisille osallistujille.

Yhdistykset ovat lisänneet tämän kaltaista toimintaa viime vuosina, ja myös rahoitusta vastaaville hankkeille on löydetty entistä helpommin. Jatkossa hankkeet voisivat olla aiempaa laajempia ja osallistujia voisi olla useammista maista. Myös yhdistykset muista pohjois-maista voisivat olla mukana suunnittelussa. Kokemukseni mukaan tällaiset ruohonjuuritason kohtaamista edistävät hankkeet ovat yksi parhaimmista tavoista luoda kansainvälisiä yhteyksiä ja tutustuttaa eri ikäisiä uusiin kulttuureihin.

6. Uudet sukupolvet saamelaisuuden edistäjinä

” Saamelaisten asiaa ajavat nykyään parhaiten nuoret ihmiset, jotka ovat ihan niin kuin tavalliset suomalaiset. Käyvät töissä, on perhettä, talo ja työ. Ei olla enää paimentolaisia kodissa pitkin tuntureita, vaan myös osa modernia yhteiskuntaa.

Nuoret omalla esimerkillään näyttävät, että nykyäänkin on ihan mahdollista olla saamelainen, puhua kieltä, käyttää perinteisiä juhlavaatteita ja tuntea tarinat. Ei kaikkien kuitenkaan tarvitse asua Lapissa ja hoitaa poroja, vaikka sekin on osa tätä kulttuuria” (skype-haastattelu 13.12.2001).

Kuten aiemmin työssäni toin esille kaupunkeihin muuttaneet saamelaiset ovat luoneet itselleen uudenlaisen citysaamelaisen identiteetin. Heidän elämänsä on tavanomaista kaupunkilaiselämää, mutta saamelaiset juuret ovat siinä läsnä. Myös monissa muissa maissa, kuten Meksikossa tai Yhdysvalloissa on tapahtunut samankaltaista sopeutumista valtaväestön elämäntapoihin ja yhteiskuntiin.

Kuitenkin myös saamelaisuus saamelaisalueilla on jonkinlaisessa muutostilassa. Kaikki saamelaisalueilla asuvat perheet eivät elä enää poronhoidosta, tai muusta luontoon liittyvistä töistä, vaan yhteiskunta on muuttunut myös pienillä paikkakunnilla yhä järjestelmällisemmäksi ja kaupunkimaisemmaksi. Osalle väestöstä poronhoito on muuttunut enemmän perinteen ylläpitämiseksi tai harrastusmaiseksi toiminnaksi, kun työstä saatu korvaus ei enää riitä elannon tarjoajaksi pienten laumojen omistajille.

Muuttunut yhteiskunta tarvitsee myös toisenlaista osaamista kuin ennen, ja esimerkiksi sosiaalialalla olisi tarvetta saamenkielisille työntekijöille. Perinteisten ammattien kuten hoitajien, opettajien, ja lääkäreiden rinnalle on noussut myös uudenlaisia ammatteja, kuten saamenkielisiä nuorisotyöntekijöitä, lastentarhan opettajia, sosiaalihojajia ja kehittämisskoordinaattoreita.

Samalla saamenkielisille työntekijöille aukeavat uusien koulutuksien myötä myös laajemmat kansainväliset työmarkkinat muissa saamenmaan alueen valtioissa, Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä. Muun Lapin työllisyystilanteen heilahteluissa heidän työnsaantimahdollisuutensa ovat todennäköisesti myös tulevaisuuden näkymien mukaan melko vahvat.

Tulevaisuudessa nuorten kouluttautumisesta olisi paljon hyötyä erityisesti saamenkielisten alueiden, kuten Inarin työllisyysmarkkinoilla. Kuitenkin yhtenä haasteena tulee olemaan myös, miten saada nuoret aikuiset jäämään tai palaamaan kotiseudulle. Kuntien toimintaa ohjaavana kysymyksenä tulisi olla, millaisia palveluita ja mahdollisuuksia ne pystyisivät tarjoamaan mahdollisimman vähillä lisäkustannuksilla, jotta nuoret pysyisivät kunnissa ja työskentelisivät niissä.

Inarissa yhtenä ratkaisuna on toiminut Saamelaisalueidenkoulutuskeskus, joka on kouluttanut nuoria perinteisempien ammattien kuten eräoppaan ja poronhoitajan ammattien lisäksi myös esimerkiksi sosiaali- ja terveystalalle sekä käsityöalan artesaaniksi. Osa opinnoista on rakennettu myös niin, että ne tarjoavat luonnollisen jatkumon esimerkiksi kielitieteellisiin opintoihin Oulun yliopiston saamen kielen ja kulttuurin laitokselle Giellagas-instituuttiin, sekä muihin yliopistoihin esimerkiksi Kautokeinoon. Opinnot antavat vahvan ammatillisen osaamisen, mutta samalla opiskeltava alat myös juurruttavat nuoria synnyinseuduilleen heidän opittuaan opetuksen lomassa lisää kulttuuristaan ja luodessaan työharjoitteluiden kautta sidoksia alueiden työnantajiin.

Oppilaitosten luominen voi olla osalle kunnista kustannuksiltaan liian suuri ponnistus, mutta esimerkiksi työpaikalle suoritettavien oppisopimuskoulutusten järjestäminen voisi olla niille talousnäkökulmasta kannattavampaa. Oppisopimuksella työpaikat saisivat uusia työntekijöitä ja samalla opiskelija saisi heti alussa käsityksen työnkuvasta ja sen vaatimuksista ja eduista. Kaikissa tapauksissa on tosiasia, että nuoret saamelaiset tulevat muokkaamaan saamelaiskulttuuria uudenlaiseksi tai säilyttämään sitä näköisessään muodossa. Uuden sukupolven saamelaisuutta on voitu ihailia jo esimerkiksi muotimarkkinoilla, suunnittelussa, kuvataiteissa, sosiaalityössä, järjestömaailmassa tai porofarmeilla ja turismin parissa. Nähtäväksi jää, millaista saamelaista kulttuuria he tulevat luomaan jatkossa, ja kuinka syvällä aiemman kulttuurin luomat perinteet istuvat nykyisissä kaupungistuneissa saamelaisnuorissa.

7. Lopuksi

Olen koko työni ajan tuonut esille sekä tulevaisuuden näkymiä, että haasteita. Haluan kuitenkin vielä lopuksi tuoda esille järjestöjen esille tuomi näkemyksiä ja toiveita.

Osa järjestöistä toivoi mahdollisuutta palkata työntekijä tai lisätä työntekijöiden määrää. Kuten muuallakin järjestötyön kentällä, myös saamelaisyhdistysten toiminta perustuu suurimaksi osaksi vapaaehtoisten työpanokseen. Koska tehty työ on suurimmaksi osaksi vapaaehtoista, ei voida edellyttää sen olevan ammattimaisen suunnitelmallista ja pitkälle tulevaisuuteen tähtäävää. Siksi olisikin tärkeää saada palkattua henkilökuntaa tekemään aktiivista työtä saamelaisten oikeuksien takaamiseksi sekä yhteistyöverkostojen ylläpitämiseksi.

On ymmärrettävää, että työssä käyvät tai opiskelevat ihmiset eivät voi jakautua vapaa-ajallaan liian moneen tehtävään. Palkatulla työntekijällä sen sijaan olisi aikaa paneutua toiminnan monipuolistamiseen. Tulevaisuuden haasteeksi muodostuu rahoituksen löytäminen henkilökunnan palkkaamista varten (skype-haastattelu 11.12.2011 sekä sähköpostihaastattelu 9.11.2011).

Toisena tavoitteena järjestöillä oli toiminnan ja palveluiden laajentaminen tai nykyisen laajuuden ylläpitäminen. Myös tämän kaltaiset asiat ovat usein sidonnaisia rahoitukseen, mutta paljon on mahdollista tehdä järjestöjen kesken myös hyvillä neuvottelutaidoilla ja oikealla asennoitumisella.

Kuten aiemmin jo työssäni toin esille, järjestöjen yhteinen motivaatio asioiden edistämiseksi ja molempien tahojen toiminnasta saamat hyödyt voivat edesauttaa sekä toiminnan laajentamista, että rahoituskanavien löytymistä. Aluksi on kuitenkin oltava yhteistä tahtoa muuttaa tai säilyttää toimintaa ja kokea se tärkeänä.

Seuratessani nyt yli vuoden saamelaisjärjestöjen toimintaa olen ollut iloisesti yllättynyt niiden monipuolisista suhteista kansainvälisiin tahoihin. Järjestöt ovat luoneet suhteita muihin alkuperäiskansoihin, päättäviin elimiin Euroopan Unionissa ja Yhdistyneiden Kansakuntien alai-

siin toimijoihin, pohjoismaisiin saamelaisjärjestöihin, sekä tutkimuslaitoksiin Kanadassa, Yhdysvalloissa, Iso-Britanniassa ja Australiassa. Omalta osaltaan nämä saamelaisjärjestöt ovat toimineet suunnan näyttäjinä myös muille toimijoille suomalaisessa yhteiskunnassa.

Tulevaisuuden haasteita kansainvälisessä yhteistyössä tulee varmasti luomaan ilmastonmuutos sivuvaikutuksineen. Alkuperäiskansojen tekemä luonnonsuojelutyö on toistaiseksi herättänyt useiden tahojen mielenkiintoa, muttei vielä tehnyt läpimurtoa kansainvälisten elinten päätöksenteossa. Toivon ja uskon aktiivisen ja määrätietoisen työn kuitenkin antavan mahdollisuuksia myös saamelaisten ja muiden alkuperäiskansojen kuulluksi tulemiselle kansainvälisessä yhteisössä. Monia alueita on jo saatu suojeltua, joten mahdollisuudet suurempaan näkyvyyteen muiden kansojen osalta ovat hyvät.

Henkilökohtaisesti olen työni aikana oppinut paljon uutta saamelaisista kansana, ihmisoikeustyön kannalta, historian näkökulmasta sekä yhteisötyön edelläkävijänä Suomessa.

Koska koen vahvaa mielenkiintoa nais- ja perhetyöhön, sekä yhteisötyön kehittämiseen Suomessa ja muualla maailmassa, ehkä tulevaisuuden ammattinani, koen saaneeni tästä työstä todella paljon hyödynnettävää tätä tavoitetta ajatellen.

Tieteellisen tekstin kirjoittajana, alani ammattilaisena sekä ihmisoikeustyön tekijänä olen vielä hyvin keskeneräinen, mutta olen huomannut mahdollisuuksia kehittyä kaikissa edellä mainituissa työni aikana. Tämä oli vasta ensimmäinen haaste pohtia laaja-alaisesti oppimaani, ja kertoi, mitä en vielä osannut ottaa tässä työssä huomioon. Kuitenkin sain tästä opinnäytetyöstä innoituksen tulevaisuuden opiskeluun, työhön, ja elinikäiseen oppimiseen.

LÄHTEET

Kirjat:

Alakorva, Saara 2010. Minun Sápmi vuonna 2030. Utsjoki: Saamelaiskäräjät.

Anttonen, Marjut 1999. Etnopolitiikkaa Ruijalassa, Suomalaislähtöisen väestön identiteettien politisoituminen 1990-luvulla. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Harju, Aaro 2004. Järjestön kehittäminen. Helsinki: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry.

Isaksson, Pekka & Jokisalo, Jouko 2005. Historian lisälehtiä, Suvaitsevaisuuden ongelma ja vähemiistöt kansallisessa historiassa. Helsinki: Suomen Rauhanpuolustajat.

Toim. Lamberg, Marko 2007. Shaping Ethnic identities, Ethnic minorities in northern and east central European states and communities, c.1450-2000. Helsinki: East-West books.

Lähteenmäki, Maria 2004. Kalotin Kansaa, Rajankäynnit ja vuorovaikutus Pohjoiskalotilla 1808-1889. Helsinki: Oy Nord Print Ab.

Seurujärvi-Kari, Irja 2000. Beaivvi mánát, Saamelaisten juuret ja nykyaika. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Seurujärvi-Kari, Irja 1997. Pohjoismainen yhteistyö. Teoksessa Hiltunen, Marja & Pentikäinen, Juha. Suomen kulttuurivähemmistöt. Helsinki: Suomen Unesco-toimikunta, Opetusministeriö, 138.

Streng, Joonia 2002. Rasismi Suomessa 2001, Rasistiset ilmiöt, lainsäädäntö ja etnisten ryhmien asema. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Tuulentie, Seija 2001. Meidän vähemmistömme, Valtaväestön retoriikat saamelaisten oikeuksista käydyissä keskusteluissa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Valkonen, Sanna 2009. Poliittinen saamelaisuus. Jyväskylä: Gummerrus.

Lehti-artikkelit:

Huhtala, Hannele 2001. Kolttien sisukas suku. Helsinki: Voima-lehti 9/11, s. 27-29.
YLE Lappi, 2009. Metsä-Lapin metsäkiista on sovittu. Yle uutiset 27.10.2009.

Internet:

Lehtola Veli-Pekka 2012. Yhteiskunta. Gálducála-sivusto. Viitattu 8.2.2012.
<http://www.galdu.org>).

Haastattelut:

Puhelinhaastattelu, nainen 34, Oulu, 7.11.2011.

Puhelinhaastattelu, nainen 45, Inari, 15.11.2011.

Puhelinhaastattelu, mies 43, Rovaniemi, 10.12.2011.

Puhelinhaastattelu, nainen 29, Oulu, 15.01.2012.

Skype-yhteyttä käyttäen tehty haastattelu, mies 48, Helsinki, 11.12.2011

Skype-yhteyttä käyttäen tehty haastattelu, nainen 36, Helsinki, 13.12.2011.

Sähköpostihaastattelu, nainen 34, Utsjoki, 9.11.2011

Sähköpostihaastattelu, nainen 26, Rovaniemi, 11.11.2011.

LIITTEET

*”Kuuletko elämän ääniä
kohinassa joen,
suhinassa tuulen?”*

*Siinä kaikki mitä haluan sanoa.
Kaikki.”*

*-Nils-Aslak Valkeapää-
Aurinko, isäni (1992).*

*Maa
on erilainen
kun sillä on asunut,
vaeltanut,
hikoillut,
paleluttanut,
nähty päivän
laskevan, nousevan,
katoavan, ilmestyvän.
Maa on erilainen,
kun tietää.
Täällä
juuret,
tyvi.*

*-Nils-Aslak Valkeapää-
Aurinko, isäni (1992).*